

KOULUIISKUN KEHYKSET

- Laadullinen analyysi Kuopion vuoden 2019 kouluhyökkäyksen
mediarepresentaatioista

Johanna Alvejärvi

Pro gradu -tutkielma

Sosiologia

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

Jyväskylän yliopisto

Kevät 2021

TIIVISTELMÄ

KOULUISKUN KEHYKSET

Laadullinen analyysi Kuopion vuoden 2019 kouluhyökkäyksen mediarepresentaatioista

Johanna Alvejärvi

Sosiologia

Pro gradu -tutkielma

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

Jyväskylän yliopisto

Ohjaaja: Markku Lonkila

Kevät 2021

sivumäärä: 66 sivua

Maisterintutkielmani käsittelee tragediauutisoinnin esitystapoja. Tavoitteena on selvittää, millaisista näkökulmista media käsittelee Kuopion kouluiskua ja kuinka nämä esitystavat näyttäytyvät lukijoille. Analyysi pohjautuu sosiologi Erving Goffmanin (1922–1982) vuonna 1974 esittelemään kehysanalyysiin. Kehysanalyysin ajatus on, että ihmiset tulkitsevat tilanteita erilaisten ennakko-oletusten mukaan. Nämä ennakko-oletukset tilanteesta luovat kehykset, joiden raameissa yksilö toimii ja ajattelee. Kehykset sekä pohjautuvat että vaikuttavat ihmisten ajatusmalleihin ja toimintatapoihin.

Tutkielman päämäärä on selvittää, missä erilaisissa kehyksissä Kuopion kouluiskun uutisointi tapahtuu neljällä eri uutissivustolla; Savon Sanomissa, Helsingin Sanomissa, Iltasanomissa ja Ylellä. Aluksi lähestyn koulusurmia ja tragediauutisointia erillisinä ilmiöinä teoriatasolla jonka jälkeen esittelen aiempia tutkimuksia koulusurmista ja median roolista näissä tragedioissa.

Analyysiosiossa esittelen löytämäni kehykset: selviytymisen kehyksen, informatiivisuuden kehyksen ja käsittämisen kehyksen ja analysoin näitä erikseen sekä suhteessa toisiinsa. Kehysten lisäksi tuloksissa selviää, että medialla on kolme erilaista roolia jotka näyttäytyvät kahdessa kehyksessä kerrallaan. Nämä roolit nimeän sosiaalisiksi, perinteiseksi ja ohjaavaksi. Roolit kuvastavat median toimintasuhdetta yhteiskunnan jäseniin.

Voidaan todeta, että erilaisista kehyksistä käsin media rakentaa lukijoille todellisuutta tragediaasta kolmella eri tavalla. Samalla se tarjoaa kansalle sen roolin, mitä se milloinkin tarvitsee, oli se sitten tunteita reflektoiva toveri, suuntaa näyttävä opas tai perinteinen tiedonvälittäjä. Tragedian keskellä media näyttäytyy muuntautumiskykyisenä toimijana, joka pyrkii selventämään syyt ja toteuttamaan jälkihoidon yhtenä yhteisönä.

Avainsanat: tragediauutisointi, kouluisku, media, kehysanalyysi, sosiologia

Sisällysluettelo

1 JOHDANTO JA TUTKIMUSKYSYMYKSIÄ.....	2
2 TUTKIMUKSEN KÄSITTEISTÖ JA TEORIA	6
2.1 Media	6
2.1.1 Media käsitteenä.....	6
2.1.2. Median rooli nyky-yhteiskunnassa ja tässä tutkimuksessa.....	7
2.1.3 Tragedia uutisointi	9
2.2 Koulusurmat ilmiönä	11
2.2.1 Kouluväkivallasta koulusurmaan.....	11
2.2.2 Koulusurmat Suomessa	15
2.3 Kehysanalyysi tutkielman teoreettis-metodologisena viitekehyksenä	18
3 AIKAISEMPI TUTKIMUS.....	21
3.1 Koulusurmatutkimus maailmalla	21
3.1.1 Koulusurmaajien profiloititutkimus	22
3.1.2 Yksilötekijöistä kohti yhteiskunnallista tasoa.....	24
3.1.3 Median rooli ulkomaalaisessa koulusurmatutkimuksessa.....	26
3.2 Koulusurmatutkimus Suomessa	28
3.2.1 Keitä surmaajat olivat.....	29
3.2.2 Suomen koulusurmien vaikutukset yksilö-, yhteisö- ja yhteiskuntatasolla	31
3.3 Suomen koulusurmat ja median toiminta.....	34
4 AINEISTO JA METODI.....	37
4.1. Aineiston valinta ja esittely	37
4.2 Tutkimusmenetelmät.....	39
4.3 Katastrofiuutisoinnin ja tämän tutkielman eettinen perusta	40
5 TULOKSET JA ANALYYSI	43
5.1 Kehysten löytäminen.....	43
5.2 Selviytyminen tragediasta	44
5.3 Intensiivinen informaatio	47
5.4 Iskun ymmärtäminen	51
5.5 Kehykset suhteessa toisiinsa	54
6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	59
LÄHTEET	61

1 JOHDANTO JA TUTKIMUSKYSYMYS

Lokakuun ensimmäinen päivä vuonna 2019 24-vuotias mies hyökkäsi miekan kanssa luokkatovereidensa ja opettajansa kimppuun Kuopion ammattiopistolla. Iskussa kuoli yksi ja haavoittui yhdeksän. Tekijä sytytti opiston tiloihin myös tulipalon. Poliisien nopean toiminnan ansiosta rakennusvahingot jäivät pieniksi ja hyökkääjä otettiin kiinni kahdeksan minuutin päästä hätäkeskukseen tulleen ilmoituksen jälkeen. Myös henkilövahingot olisivat voineet olla hyvin paljon pahemmat ilman virkavallan välitöntä saapumista paikalle. Hyökkääjä vahingoittui vakavasti kiinniottotilanteessa, mutta toipui myöhemmin.

Miekkaisku julkisiin tiloihin on harvinainen väkivaltarikos ja helpompi kuvitella elokuvaan kuin pohjoissavolaiseen kouluun. Isku ei ollut ensimmäinen suomalaista, turvalliseksi koettua yhteiskuntaa järkyttänyt kouluhyökkäys. Suomen koulusurmat ovat vaatineet 21 kuolonuhria joiden viidestä tekijästä kaksi on päättänyt iskunsa itsemurhaan. Ensimmäiset koulusurmat tapahtuivat 1980-luvulla ja niiden taustalla oli selvästi henkilökohtaisempia motiiveja: oppilas surmasi opettajansa Turussa vuonna 1981 ja Kuusankoskella vuonna 1984 kun taas Raumalla vuonna 1989 oppilas ampui kaksi koulutoveriaan kertoen motiivin olleen vuosia jatkunut koulukiusaaminen. 2000-luvulla tapahtuneet koulusurmat ovat olleet tekotavalta toisenlaisia. Jokelan ja Kauhajoen kouluampumiset olivat suunnitelmallisempia joukkomurhia joissa tarkoitus oli aiheuttaa mahdollisimman paljon tuhoa ja kuolonuhreja. Näissä kahdessa iskussa murhattiin yhteensä 18 viatonta oppilasta ja koulun henkilökunnan jäsentä. Tapahtumat olivat Suomessa ennennäkemättömiä tragedioita, jotka saivat myös paljon mediahuomiota.

Tekoja kauhisteltiin lehdissä ja tekijöiden taustoja tutkittiin. Toiveissa oli löytää selkeät syyt tapahtumille. Jokelan kouluampumisen jälkeen tekoa pyrittiin selittämään esimerkiksi aseiden helpolla saatavuudella, nettiryhmien tuella, opiskelijan ja koulun välisen suhteen muuttumisella, masentuneella kansanluonteella, mielenterveysongelmilla ja oppilashuollon riittämättömillä resursseilla (Hoikkala 2007, 5–6). Kun teko toistui Kauhajoella alle vuoden päästä edellisestä, eniten esillä olleet teemat olivat koulukiusaaminen, aseluvat ja oppilashuollon riittämättömyys. Uudeksi syyksi nousi kansallinen sotatraumojen käsittelemättömyys. (Hoikkala & Suurpää 2009, 4; Aaltonen 2009, 7.) Teoista luettiin

lukemattomia uutisia, jotka vaikuttivat yksilöiden ymmärrykseen tapahtumista, tekijöistä ja koulusurmien kaltaisten murhenäytelmien yhteiskunnallisista syistä ja seurauksista.

Tragedian tapahtuessa median rooli yhteiskunnallisena vaikuttajana korostuu. Tilanteita seurataan niin virallisilta kuin epävirallisilta uutissivustoilta, jotka levittävät informaatiota mahdollisimman nopeasti eri kanavia pitkin. Hektisellä tapahtumahetkellä lähteiden tarkastaminen saattaa jäädä niin kirjoittajilta kuin lukijoilta. Tämä johtaa helposti tahattomaan tai tahalliseen virheellisen tiedon levittämiseen. Näin kävi myös Kuopion tapauksessa. Vaikka virkavallan tiedottaminen oli avointa, poliisien ensimmäisestä virallisesta tiedotteesta ehti kulua vain 16 minuuttia kun valeuutiset levisivät sosiaalisen median kanavilla (Harmaala 2019).

Tahattoman disinformaation riski kasvaa nopeassa tiedonvälityksessä, vaikka kyseessä olisi virallinen uutissivusto. Myös otsikoiden ja tekstien sanavalinnat saattavat olla harkitsemattomia. Toisaalta välitön tiedotus on tarpeellista, etteivät virheelliset uutiset ja spekuloinnit ehdi levitä netin nopeassa maailmassa. Sujuva ja nopea uutisointi kerää lukijoita. Disinformaation riski saatetaan ottaa siis tietoisesti, sillä sivustot haluavat tiedon tarjoamisen lisäksi saada uusia ja säilyttää vanhoja lukijoita (Seppänen & Väliaverronen 2015, 7). Jos kyseessä on laajaa yleisöä kiinnostava tapahtuma kuten väkivaltarikos, tarkastamatonta tietoa saatetaan julkaista tietoisesti, sillä sen ajatellaan leviävän joka tapauksessa (Raittila, Haara, Kangasluoma, Koljonen, Kumpu & Väliaverronen 2009, 68).

Median rooli koko kansaa koskevat tapauksissa ei ole pelkästään nopean ja osin harkitsemattoman tai tarkastamattoman tiedon välittäminen. Median vankka rooli tapahtumien keskellä ja niiden pohdinnassa luo verkostoitunutta vuorovaikutusta yksilöiden ja yhteiskunnan välille (Seppänen & Väliaverronen 2015, 43). Uutissivustojen tekstit pystyvät sanavalinnoillaan vaikuttamaan mistä näkökulmasta asia koetaan ja mikä mielikuva tapahtuneesta välittyy. Valtaväestö seuraa koulusurman kaltaisen tragedian uutisointia ja omaksuu tiedon ilman kriittisyyttä; median esitystavasta tulee totuus. Medialla on suuri rooli koko kansaan vaikuttavissa asioissa. Uutisten aihevalinnoilla se määrittelee yhteiskunnallisen keskustelun puheenaiheita ja näkökulmia, joista käsittely tapahtuu. (Seppänen & Väliaverronen 2015, 126.) Täten median tutkimus on tärkeä osa myös yhteiskunnallista tutkimusta. Kiinnostuin tarkastelemaan median käyttäytymistä Kuopion kouluiskun uutisoinnin suhteen. Tutkimuskysymys, johon vastaan on:

- Miten media on kehystänyt Kuopion koulusurman uutisoinnin?

Tutkielmassa selvitän, millaisista näkökulmista media esittelee iskun ja kuinka nämä tahattomat tai tahalliset perspektiivivalinnat vaikuttavat uutisten näyttäytymiseen kansalle. Median luomien kehysten kautta tuodaan esillä välillä huomaamattomaksi jääneitä näkökulmia ja havaitaan, kuinka paljon ne vaikuttavat sekä uutisointiin että sen luomiin kuviin tapahtuneesta tai sen yksityiskohdista. Nämä kehykset voidaan nähdä ennakoasetelmina, joista uutisointi on lähdetty toteuttamaan.

Tutkielma rakentuu siten, että toisessa luvussa esittelen tutkielman kannalta keskeisimmät käsitteet ja teoriataustat sekä median että koulusurmien osalta. Käyn muun muassa läpi tarkemmin median roolin nyky-yhteiskunnassa ja esittelen tragediauutisoinnin piirteitä Nordströmin katastrofiuutisoinnin mallin mukaan. Määrittelen tarkasti koulusurmiin liittyvän käsitteistön termejä ja selvennän esimerkiksi miksi kaikki ampumatapaukset kouluissa eivät ole määriteltävissä kouluampumisiksi. Esittelen Suomessa tapahtuneiden koulusurmien pääpiirteet ja vertaan pintapuolisesti niiden tekotapoja Kuopion kouluiskuun. Toisen luvun lopuksi esittelen tämän tutkielman teoreettismetodologisen viitekehyksen eli Erving Goffmanin kehysanalyysin.

Kolmannessa luvussa esittelen aikaisempia tutkimuksia koulusurmista ja median roolista näissä tragediaoissa. Tutkimuksia aiheesta löytyy laidasta laitaan; tekijäanalyysejä, yhteisöllisiä vaikutuksia perkaavia, mediafokusoituneita ja kansallisia tai kansainvälisiä modernin maailman piirteitä pohtivia tutkimuksia. Tässä luvussa esittelen niin suomalaisia kuin ulkomaalaisia löydöksiä koulusurmaajien profiloititutkimuksista, yhteisö- ja yhteiskuntatasolla vaikuttavista tekijöistä sekä median roolista ja toiminnasta koulusurmissa ja niiden puinnissa.

Luvussa neljä kerron enemmän valitsemastani aineistosta ja tutkimuksen konkreettisesta toteuttamisesta. Aineiston esittelyssä käyn läpi vaiheet, jolla analyysiin päätyneet uutiset valikoitiin ja kuinka niiden käsittelyssä edettiin. Pohdin myös tragediauutisoinnin sekä samalla tämän tutkielman eettistä puolta. Tarkennan myös, miksi juuri kehysanalyysi valikoitui minulle sopivimmaksi tutkimusmetodiksi.

Viides luku esittelee tulokset. Kerron, kuinka löysin kehykset jonka jälkeen esittelen ne yksityiskohtaisesti esimerkkien avulla ja lopuksi vertaan kehyksiä suhteessa toisiinsa. Tuon myös esille kehyksissä ilmenevät median erilaiset roolit, jotka kuvastavat kerrontatapaa ja suhdetta yleisöön eli kansaan. Viimeisessä luvussa teen yhteenvedon ja johtopäätökset tutkimustuloksista ja niiden kytköksistä yhteiskuntaan. Tämän lisäksi pohdin lyhyesti jatkotutkimamahdollisuuksia.

2 TUTKIMUKSEN KÄSITTEISTÖ JA TEORIA

2.1 Media

2.1.1 Media käsitteenä

Lähtökohtana tässä tutkielmassa on tutkia mistä kehyksistä käsin uutissivustot kertovat kouluiskusta. Seuraavaksi käyn läpi, kuinka termi *media* ja siihen liittyvät keskeiset käsitteet tulee ymmärtää ja miten niitä käytetään juuri tässä tutkielmassa.

Media on sanan *medium* monikko. *Medium* tarkoittaa välissä olevaa ja sana löysi tiensä latinasta englannin kieleen 1500-luvulla. 1900-luvulla *media* korvasi termin tarkoittaen joukkotiedotusvälineitä ja pian koko viestintäteollisuuden koneistoa. Media on ajan mittaan saanut useita eri määritelmätapoja ja jopa ulottuvuuksia missä se tulee käsittää. (Ridell & Väliaho 2016, 16; Kortti 2016, 15.) Esimerkiksi Kortti (2016, 15) esittelee Raymond Williamsin vuoden 1983 luokituksen jonka mukaan media voi olla 1) välittäjä, kuten alkuperäisessä latinankielisessä tarkoituksessaan, 2) erottaja mediateknologioiden välillä sekä 3) mainonnallinen väline, joka toimii kapitalistisessa talousjärjestelmässä. Kortti huomauttaa, että viimeisten vuosikymmenten muutos median taloudellistumisen suuntaan korostaa viimeistä kohtaa. Modernissa muodossaan media voidaan käsittää talouden kentäksi jonka tehtäväksi on aiemman viestinvälityksen rinnalle noussut yhtä merkittävä, ellei merkittävämpi markkinointi.

Tutkintani kohteen, eli uutissivustojen historia juontaa joukkoviestinnän synnyn juurille. Suomessa joukkotiedotuksen kehitys on kulkenut 1500-luvun jumalanpalveluksista 1700-luvun arkkiveisuihin ja lopulta 1771 ensimmäiseen Suomen alueen lehteen. Ensimmäiset lehdet jotka eivät olleet suunniteltu vain pienelle lukijakunnalle vaan sisälsivät muun muassa virallisia kuulutuksia, ilmestyivät 1800-luvun alkupuolella. (Kortti 2016, 77 & 183.) Kirjapainotaidon kehittyessä sähköisempään muotoon yksisuuntainen tiedonkulku suurelle yleisölle, eli joukkoviestintä viestinnän muotona yleistyi (Ridell & Väliaho 2009, 21). Yksisuuntainen ja -puolinen viestintä muuttui interaktiivisemmaksi kommunikaatioksi internetin kehityksen myötä (Kortti 2016, 267–269). Varsinaisesta *sosiaalisesta mediasta*

alettiin laajemmin puhua kuitenkin vasta noin kymmenen vuotta sitten. Kortti (2016, 270) kiteyttää sosiaalisen median käsitteen tarkoittamaan ”...*digitaalista, monikanavaista verkkoviestintää.*”

Viime vuosikymmenen lopulla uutiset tekivät aluevaltausta siirtymällä televisioista ja radiosta myös nettiin. Esimerkiksi YLE julkaisi uutiset internetsivuillaan ensimmäisen kerran vuonna 1996 ja kaksi vuotta myöhemmin tarjosi jo ympärivuorokautista uutistoimintaa (Yle 2008). Vaikka uutissivustot hoitavat joukkoviestimen perinteistä roolia välittäen tietoa massoille, ne ovat saaneet myös sosiaalisen puolen: sivustojen kuluttajilla on mahdollisuus esimerkiksi jakaa ja kommentoida uutisia. Kuluttajakäyttäytyminen otetaan huomioon toimituksissa, eli lukijat vaikuttavat omalla toiminnallaan uutissivustojen sisältöön. Myös uutiset ja niiden nettisivut ovat muuttuneet vuorovaikutteisempaan sosiaalisen median suuntaan.

Muita määritelmiä yhdistellen tai niihin nojaten ymmärrän median *yhdeksi tai useammaksi viestimeksi, joka välittää tietoa teknisen välineen avulla.* Tämä laaja määritelmä tarvitsee kuitenkin kontekstikohtaista tarkennusta, sillä esimerkiksi yhteiskunnallisessa keskustelussa media voi olla joko yksikkö tai monikko; media saattaa tarkoittaa tiettyä lehteä tai käsittää kokonaisuudessaan julkisen viestimisen (Ridell & Väliaho 2006, 16). Lopulta on usein viestin vastaanottajasta kiinni, kuinka hän median missäkin yhteydessä ymmärtää. Tässä tutkielmassa rajaan median tarkastelun neljään ammattimaiseen, traditionaalisen median uutissivustoon. Media käsittää tässä tutkielmassa näiden sivustojen uutiset ja tekstit eikä tarkoita muuta julkista tai sosiaalista viestintää.

2.1.2. Median rooli nyky-yhteiskunnassa ja tässä tutkimuksessa

Nyky-yhteiskunnassa erilaiset mediat ovat vakiintuneet suureksi osaksi elämää. Ne vaikuttavat ja hallitsevat useilla eri tasoilla: yksilöasteella viestinnän eri muotojen ja kanavien parissa vietetään jopa kahdeksan tuntia vuorokaudesta (Seppänen & Väliaverron 2012, 38) ja yhteiskunnallisessa keskustelussa lehdistö (myöhemmin koko media) on tunnettu neljäntenä valtiomahtina jo 200 vuotta (Uimonen 2009, 28). Suomessa median

vaikutusvalta pohjautuu Uimosen (2009, 54) mukaan ”*mediallistumiseen*”. Tällä tarkoitetaan yhteiskunnan toiminnan siirtymistä enemmän ja enemmän median maailmaan. Tiedotusvälineissä kerrotaan kaikki olennainen niin koti-Suomesta kuin maailmalta. NykYTEknologia on mahdollistanut internetyhteyksien ja puhelinsovellusten kautta jatkuvan tiedon saannin. Viimeisimmät päivitykset mistä tahansa aiheesta on mahdollista saada missä vain ja milloin vain.

Media ja yhteiskunnan tila vaikuttavat toisiinsa, joten media on kiistan yhteiskunnallinen vaikuttaja. Uimonen (2009, 59) kertoo, kuinka mediapeliä on verrattu sodankäynnin kaltaiseen aseeseen, jolla voidaan hallita ihmisten tunnetiloja, levittää uskomuksia ja oppeja sekä lietsoa konflikteja ja syrjäyttää hallitsijoita. Tämä dramaattinen kuvaus antaa suuntaa median vaikutusvallasta myös Suomessa. Median seuraamisen ja kuluttamisen vähenemisestä ei ole viitteitä, mutta median mahdin muodossa on tapahtumassa muutoksia. Aiemmin media oli yksinoikeudellinen viestinviejä ja portinvartija, joka päätti mitä nostetaan julkisuuteen ja yhteiskunnalliseen keskusteluun. Nyt siihen osallistuvat enenemissä määrin myös kansalaiset, joiden rooli on muuttunut median kuluttajista vastavuoroisiksi osallistujiksi (Seppänen & Väliverronen 2015, 136). Seppänen ja Väliverronen (2015, 152) arvioivat, että nuoremmat sukupolvet ymmärtävät median olevan ensisijaisesti vuorovaikutteinen viestinnän muoto. Tästä kertoo esimerkiksi ajatus itsestä median käyttäjänä. Yksisuuntaisen joukkoviestinnän aikaan oma rooli nähtiin aktiivisen käyttäjän sijaan passiivisena yleisönä.

Yksi uutissivustojen rooli on toimia välikappaleena kansan ja virallisten lähteiden välillä. Näitä ovat esimerkiksi erilaiset tiedotustilaisuudet, oikeudenkäynnit tai virkavallan lausunnot. Medialta odotetaan paljon: nopeutta, sitoutumattomuutta, avoimuutta ja hereillä oloa aina kun tapahtuu, mutta kuitenkin korrektiutta toimissaan. Samalla sen jokainen liike herättää mielipiteitä, jotka pystytään aiempaa helpommin ilmaisemaan. Sivustojen kommenttipalstoille näkee usein palautetta esimerkiksi siitä, miksi tietyt aiheet nostettiin uutisoinnin kautta esille tai miksi toiset jätettiin nostamatta.

Tämän voidaan nähdä olevan yksi kansanvallan piirre demokraattisessa yhteisössä. Nettipalstoille kommentointi on uusi muoto, mutta Suomessa tämänkaltaisen yhteiskunnallinen vaikuttaminen on lähtenyt liikkeelle jo 1800-luvulla kun ”maaseutukirjeenvaihtajat” osallistuivat ahkerasti poliittiseen keskusteluun (Kortti 2016, 87). Demokratia, julkinen keskustelu ja media nivoutuvat tiiviisti yhteen nykyisessä

yhteiskunnassamme. Media herättää keskusteluja ja reaktioita, mutta toimii myös kansan äänitorvena vahvistaen moniulotteista demokratiaa.

Media on vahvasti läsnä niin yhteiskuntatieteellisessä kuin muussakin tutkimuksessa. Ridell ja Väliaho (2006, 8) kuvailevat mediatutkimuksen noudattavan ”*lähtökohtaisesti monitieteistä olemisen tapaa*”. Näen mediatutkimuksen limittyvän luonnollisesti myös osaksi yhteiskuntatutkimusta. Medialla on kuitenkin monia ulottuvuuksia ja jotta en sukella liian syvälle mediatutkimukseen, pyrin pitämään yhteiskuntatieteellisen tutkimusotteen keskiössä.

2.1.3 Tragedia uutisointi

Tragedian tapahtuessa uutisointi pyrkii vastaamaan kaikkiin mahdollisiin kysymyksiin; mitä, missä, milloin, miksi ja entä nyt? Uutisointi keskittyy tapahtumien ja syiden yksityiskohtaiseen perkaamiseen, kriisiviestinnän arviointiin ja jälkiseurausten pohdintaan. On ymmärrettävää, että tragedian tapahtuessa tietoa halutaan saada ja jakaa välittömästi. Tragedia uutisoinnin kompastuskivi voi olla nopeus ja hektisyys, joka johtaa helposti suppeaan ja yksipuoliseen uutisointiin. Tragediasta ensin saatu tieto kertoo usein yksilötasolla osallisista ja välittömistä paikallisista vaikutuksista. Tutkimukselliset löydökset vievät usein aikaa, mutta voivat johtaa tärkeään tietoon esimerkiksi muuttujien linkittymisestä yhteiskunnalliseen tasoon. Kun tulokset julkaistaan, mediat ovat siirtyneet jo muihin aiheisiin.

Uutisointi on läpikotaisempaa suurempien tragedioiden ja onnettomuuksien kohdalla. Tapahtumiin syventyminen johtaa monitasoisempien teemojen käsittelyyn ja useammat näkökulmat tuodaan esille muun muassa erilaisten asiantuntijoiden haastattelujen kautta (Alvesalo & Korander 2000, 75). Tapahtumat ymmärretään paremmin kattavan informaation ansiosta, mikä saattaa auttaa yhteneväiseen näkemykseen asioista. Kuten Alvesalo ja Korander (2000, 77) toteavat: syy-yhteyksien ja taustojen jäädessä epäselviksi uutisointi saattaa jättää katsojat hämmentyneiksi, pelokkaiksi ja jopa raivokkaiksi.

Tragedian tai katastrofin tapahtuessa uutisointi kohtaa myös konkreettisen ongelman: suunnittelemattomuuden (Seppänen & Väliverronen 2012, 86–87). Toisin kuin muissa mediaan vetoavissa tapahtumissa, journalistit kohtaavat ennalta odottamattomia tilanteita joille ei ole käsikirjoitusta tai selkeää ohjeistusta. Esimerkiksi Jokelan kouluampumisen jälkeen journalistit olivat itsekin järkyttyneitä ja tietämättömiä toimintapolitiikasta. Toimittajien käyttäytyminen koettiin röyhkeänä ja tungettelevana, mikä johti oppilaiden keräämään adressiin median edustajien toiminnasta (Raittila, Johansson, Juntunen, Kangasluoma, Koljonen, Kumpu, Pernu & Väliverronen 2008, 223–224).

Teoreettisesti katastrofit voidaan esittää uutisoinnissa monella eri tavalla. Huhtala ja Hakala (2007, 36–40) esittelivät onnettomuus uutisointia tutkineen Gert Z. Nordströmin (1996) jaottelun modernin journalismin keinoista esitellä onnettomuus uutinen joko dramaattisena, eepisenä, didaktisena tai lyyrisenä. Tähän Huhtalan ja Hakalan esittelemään jaotteluun mediatekstien analyysistä peilaan myös omia tuloksiani.

Dramaattinen kerrontatapa tapahtuneesta on nimensä mukaisesti täynnä draamaa ja tapahtumaa. Kertoja, eli toimittaja, on henkilökohtaisesti läsnä tilanteessa, myötäillen myös tunteita joita tragedia kansalaisissa herättää. Tärkeää dramaattiselle kerrontatavalla on hetkessä eläminen ja hektisyys. Se tarjoaa lukijoille vastaukset oleellisiin kysymyksiin välittömästi ja otsikointi on usein harkittujen lauseiden sijaan ajantasaisia sitaatteja. Kerronta on informaatiota pursuilevaa ja palstatila on täytetty ääriään myöten. Tästä syntyy lähes elokuvamainen tunnelma tunteineen ja juonenkäänneineen. *Eepinen kerrontatapa* on dramaattista rauhallisempi ja korrektimpi. Eepinen tapa mukailee ”tavanomaista” uutisointia jossa toimittaja raportoi, mutta pitää itsensä etäisempänä ja esimerkiksi tunteensa omana tietonaan. Se pyrkii vastaamaan vakavien uutisten lailla mahdollisimman tarkasti tärkeimpiin kysymyksiin, lähinnä selittäen miksi tapahtunut tapahtui. Tilanteen tasalla oleminen on tärkeässä roolissa myös eepiselle kerrontatavalle, mutta se tehdään dramaattista tyyliä tunteettomammin, vain faktoja raportoiden eikä ”hetkessä eläen”. *Didaktinen kerrontatapa* luennoi katsojalle opetusmaisesti, mitä tapahtui ja miksi. Tämän kerrontatavan keskiössä on saada yleisö oppimaan, miksi tapahtunut tapahtui ja mitä tästä opimme. Viimeinen, *lyyrinen kerrontatapa* antaa kaiken tilan tunteille. Uutisia ei pyritä täyttämään millään, vaan tilan annetaan täytyä surulla ja muilla tapahtuman herättämillä tunteilla. Lyyrinen tapa on dramaattisen kerronnan lailla täynnä tunnetta, mutta eri lähtökohdasta. Dramaattinen tapa täyttää tilan sekasorrolla ja kauhulla juuri sillä

paniikinhetkellä, kun taas lyyrinen antaa estradin jäljessä tulleille tunteille; surulle ja tyhjyydelle. (Hakala & Huhtala 2007, 36–39.)

Neljä esiteltyä kerrontatapaa eivät yleensä näyttäyty puhtaina, vaan sisältävät piirteitä toisistaan. Onnettomuus uutisoinnissa toimittaja voi olla yhtä hämillään ja stressaantunut tilanteesta kuin kuka tahansa tilanteen seuraaja ja olisikin ihme, jos hän pystyisi tahallisesti ja harkiten kirjoittamaan uutiset juuri tietystä näkökulmasta. Katastrofiuutiset syntyvät sellaisena, minä ne sillä hetkellä journalistille näyttäytyvät ja tämän vuoksi puhtaita kategorioita onnettomuus uutisoinnille ei ole olemassa. Esimerkiksi sama toimittaja saattaa kirjoittaa muutamien päivien sisällä neljä uutista, jokainen luokituen eri kerrontatapajaottelun lohkokoon. Tilanteen tapahtuessa tehdään ensimmäinen eepisen kerrontavan uutinen kertoen, että jotain epänormaalia on tapahtunut. Kun tragedian vakavuus paljastuu, toinen uutinen on täynnä myös toimittajan omaa järkytystä ja kaaosta, jolloin syntyy dramaattisen tavan uutinen. Seuraavana päivänä seurausten ollessa täysin selvillä on suru vallannut kansan ja toimittaja raportoi lyyrisen kerronnan mukaan muutamien lausein ja paljon puhuvien kuvien kansan kollektiivisesta shokista ja omaisten suuresta tuskasta. Muutaman päivän jälkeen motiivien selvittyä on aika kattavalle didaktisen tavan uutiselle joka kokoaa tapahtuman tärkeimmät tekniset faktat ja haastaa lukijat pohtimaan, käsittävätkö he miksi näin tapahtui ja kuinka tulevaisuudessa vastaavaan varaudutaan. Kuten sanottua uutiset harvoin ovat selkeästi tietyn tavan uutisia ja useimmiten ylittävät rajaviivoja puolille ja toisille. Myöskään kronologinen järjestys on harvoin näin lineaarinen ja selkeä, vaan samaan aikaan kun joku uutinen dramaattisella tavalla kertoo tapahtuneesta toinen voi olla lyyrisen tavoin jo hiljentymässä paljon puhuvan kuvan äärellä. (Hakala & Huhtala 2007, 39–40.)

2.2 Koulusurmat ilmiönä

2.2.1 Kouluväkivallasta koulusurmaan

Koulukiusaaminen on ollut vahvasti esillä julkisessa keskustelussa viime vuosina. THL:n (2019) tuottaman Kouluterveyskyselyn mukaan kiusaaminen on viime vuosikymmenen

aikana laskenut. Esimerkiksi peruskoulun 8- ja 9-luokkalaisista viikoittain kiusaamista kokevien määrä on pudonnut noin viidessätoista vuodessa kahdeksasta prosentista kuuteen (Luopa, Pietikäinen & Jokela 2008; THL 2019). Tästä huolimatta kiusaamista tapahtuu edelleen ja keskustelu on siirtynyt painottamaan kiusaamisen vakavuutta ja termistön ongelmallisuutta: koulukiusaaminen on liian lievä termi, jos se ilmenee väkivallan määritelmät täyttävänä toimintana. Väkivallalle on monia määritelmiä ja esimerkiksi Maailman terveysjärjestö WHO:n mukaan väkivalta on *”fyysisen voiman tai vallan tahallista käyttöä tai sillä uhkaamista, joka kohdistuu ihmiseen itseensä, toiseen ihmiseen tai ihmisryhmään tai yhteisöön ja joka johtaa tai joka voi hyvin todennäköisesti johtaa kuolemaan, fyysiseen tai psyykkiseen vammaan syntymiseen, kehityksen häiriytymiseen tai perustarpeiden tyydyttämättä jäämiseen”* (Krug, Dahlberg, Mercy, Zwi & Lozano 2005 [2002], 21). Luokituksen mukaan väkivallan piiriin kuuluvat yleisempien muotojen lisäksi myös esimerkiksi terrorismi, itsemurhat ja äiti, joka pitää lastaan aliravittuna. Luokitukseen kuuluu myös koulussa tapahtuva tahallinen voiman tai vallan käyttö tai sillä uhkaaminen, joka johtaa psyykkisiin tai fyysisiin vammoihin. Nojaan tähän laajaan määritelmään myös tässä tutkielmassa, sillä ymmärrän väkivallan kattokäsitteenä laajalle kirjolle erilaisia toimintoja. Väkivaltainen toiminta on tahallista vahingoittamista eikä rajoitu pelkkään fyysisyyteen, sillä myös psyykeen vaurioittaminen tai väkivallalla uhkaus ovat yhtä lailla väkivaltaa kuin sen fyysiset muodot.

Koulukiusaaminen voidaan käsittää kouluväkivallan muotona, mutta se on selvästi lievempää vahingon tuottoa kuin varsinainen kouluväkivalta. Yhdyn Kiilakosken (2009, 35) mielipiteeseen siitä, että jos teko olisi väkivaltaa tapahtuessa koulun ulkopuolella, siitä pitäisi puhua koulukiusaamisen sijaan kouluväkivaltana. Myös lievemmat teot voivat olla psyykelle haitallisia, mikäli niitä toistetaan systemaattisesti pitkällä aikavälillä. Tällöinkin on kyse kouluväkivallasta. Vaikka tällaisen määrittelemisen mukaan kouluväkivalta olisi suhteellisen yleinen ilmiö Suomen kouluissa, sitä ei pidä pitää normina ja hyväksyttävänä. Termin käytön tarkoitus on korostaa, kuinka haitallisia teot ovat koulukiusaamisen ja kouluväkivallan uhreille. ”Väkivalta” sanan avulla uhrin saattaisivat ymmärtää, että kyse olisi rikokseen verrattavasta toiminnasta, eikä lievästä ilmiöstä joka tulisi vain kestää. Tämä saattaisi myös alentaa henkistä kynnystä kertoa asiasta aikuisille.

Vaikka koulukiusaamistapausten lukumäärä on ollut laskussa vuodesta 2009 (THL 2019; OKM 2017, 21), sen muodot ovat muuttuneet hankalammin tunnistettaviksi ja

kiusaamistavat raaemmiksi. Nykyajan sosiaalisen median kanavat avaavat uudenlaiset mahdollisuudet kiusaamiselle ja väkivallalle esimerkiksi nimettömien kommenttien ja nöyryyttävien videoiden jakamisen myötä sekä tekevät ulos sulkemisen entistä helpommaksi. Sosiaalisessa mediassa tapahtunut kiusaaminen hämärtää rajaa, onko kyseessä koulukiusaamiseen liittyvä vai koulun ulkopuolinen teko. Netissä tapahtuva kiusaaminen voi tutkitusti olla erittäin traumaattista. Nettikiusaaminen esiintyy yleensä yhteydessä muunlaisen kiusaamisen kanssa ja nuoret ovat kokeneet, että internetissä tapahtuvasta kiusaamisesta on hankalampi kertoa aikuiselle. (OKM 2017, 17–19 & 28.)

Yleisessä keskustelussa väkivalta on tappoa lievempää toimintaa, vaikka teknisesti useimpien määritelmien mukaan väkivalta pitää sisällään myös murhat ja tapot. Kun väkivalta johtaa hengenriistoon, on kyseessä tappo, surma tai murha. Rikoslain (578/1995, 1–3 §) mukaan tappo ja surma eivät eroa toisistaan juurikaan. Surma on tappo, jossa tekijä voidaan lieventävien asialaarojen mukaan määrätä suorittamaan hieman lyhyempi vankeusrangaistus. Murha puolestaan on tappo, joka tehdään harkiten, erityisen julmalla tavalla ja yleistä vaaraa aiheuttaen. Murha on kokonaisuutena törkeänä pidettävä rikos ja esimerkiksi poliisin tappo tämän ollessa työtehtävissä on aina murha. Tässä tutkielmassa käytän tappoa, surmaa ja murhaa osittain päällekkäin. Tutkimuksissa ja kirjallisuudessa on yleistynyt termi *koulusurma*, vaikka tapaukset ovat suurimmaksi osaksi olleet selkeästi murhan kriteerit täyttäviä. Kaikki kolme termiä tarkoittavat ihmisen hengenriistoa. Näin ollen kaikki koulussa tapahtuneet tahalliset hengenriistot ovat tappoja ja surmia. Näistä suunnitelmalliset ja erityisen raa’at myös murhia.

Kuten muuallakin myös kouluissa tapahtuvaa väkivaltaa on hyvin monen muotoista ja termit vaihtelevat tapausten ympärillä. Tämä on ymmärrettävää, sillä olisi erikoista puhua samalla termillä kahden oppilaan välisestä nyrkkitappelusta ja ampuma-asein tehdystä suunnitelmallisesta joukkomurhasta. Vaikka lievemmistä kouluväkivallan muodoista lähestytään vakavampia tekoja, huomataan, että edelleen puhutaan todella erilaisista tapauksista joita saattaa olla hankala lähestyä samoista tutkimuksellisista lähtökohdista. Esimerkiksi teot, joista ensimmäinen on riitaisasta erosta yltynyt puukotus, ja toinen verilöyly, jossa opiskelija telkeää ketjuilla ovet estääkseen pakenemisen ja ampuu 49 ihmistä tappaen näistä 32, olisi hankala niputtaa tutkimuksissa saman termin alle. Ensimmäinen esimerkki on Vaasassa ammattiopistossa tapahtunut rikos vuodelta 2018. Toinen on vuonna 2007 Yhdysvalloissa Virginia Tech yliopistossa tapahtunut surmatyö.

Kouluväkivallan ja koulusurmien tarkemmat määritelmät eroavat toisistaan jonkin verran eri tutkimuksissa ja medioissa. Käsitteet, joita käytetään eniten ovat kouluampuminen, -surma, -murha, -isku ja -hyökkäys. Väkivallan eri muotojen määritelmät voivat poiketa toisistaan myös eri tieteenalojen, näkökulmien, kulttuurien ja tutkijoiden välillä. Tietyt käytännöt ovat kuitenkin vakiintuneet. Esimerkiksi *kouluampuminen* käsitteenä ja tutkimusten kohteena yleistyi sen jälkeen, kun vuosien 1997 ja 1998 aikana Yhdysvalloissa tapahtui järkyttävä kouluampumisten aalto jonka aikana kuusi eri kouluampumista vaati 65 kuolonuhria (Langman 2009, 18–19). Termi kouluampuminen vakiintui tarkoittamaan tutkijoiden ja median keskuudessa kyseisen koulun nykyisen tai entisen opiskelijan tekemää suunniteltua joukkosurmaa, jossa tarkoituksena on tappaa ampumalla useampia henkilöitä, usein nimenomaan vertaisryhmäläisiä eli toisia opiskelijoita (esim. Langman 2009). Kouluampuminen on siis koulusurman muoto, jossa ainakin yhtenä tekovälineenä on käytetty ampuma-asetta. Koulussa voi tapahtua yhden tai useamman kuolonuhrin vaatima surma, jota ei määritellä kouluampumiseksi, jos tekijä on ulkopuolinen, eli joku muu kuin koulun opiskelija tai henkilökunnan jäsen.

Medialle on tärkeää käyttää termejä, jotka vetoavat lukijoihin ja ovat helposti ymmärrettäviä. Yleisimpiä termejä joihin olen törmännyt suomalaisessa koulusurmautisoinnissa ovat olleet kouluampuminen, kouluisku, kouluhyökkäys ja koulusurma. Media ei erikseen ole määritellyt kyseisiä käsitteitä ja käyttääkin niitä hyvin toimittajakohtaisesti. Yleensä kouluiskut ja -hyökkäykset ovat käsittäneet oppilaitoksen tiloissa tapahtuneet väkivallan teot. Koulusurmista puhuttaessa yksi tai useampi koulun oppilas tai henkilökunnan jäsen on saanut surmansa koulussa ja kouluampumisessa on käytetty ampuma-asetta kuolettavasti. Näin ollen käsitteet ovat hieman eroavaiset tutkimusten termistöstä, jossa esimerkiksi kouluampuminen on yleensä kyseessä vain, jos sen on toteuttanut oppilaitoksen nykyinen tai entinen opiskelija (Langman 2009, 16–17).

Tein tähän tutkielmaan omat linjaukset koulussa tapahtuvan väkivallan ja surmien määrittelemiseksi. Ne muodostuivat seuraavasti: kouluväkivallaksi ymmärrän kaiken väkivallan määritelmän täyttävän toiminnan, jonka tekijä sekä kohde ovat koulun oppilaita tai koulun henkilökuntaa, ja jonka tapahtumapaikkana on koulun alue tai sen läheisyys. Näin ollen myös muun muassa koulumatkalla tapahtunut nyrkkitappelu sijoittuu kouluväkivallan piiriin. Koulusurmana käsitän tapaukset, joissa nykyinen tai entinen koulun opiskelija surmaa yhden tai useamman henkilön koulussaan. Toisin sanottuna määritelmä on

samanlainen kuin kouluväkivallassa, mutta nyt väkivallan teosta on menty vakavampaan suuntaan, eli tappoon tai murhaan asti. Kouluampumisen käsitän koulusurmana, joka toteutetaan ainakin osittain ampuma-aseella ja johon lisäksi liittyy suunnitelmallisuus ja yritys useamman henkilön surmaamisesta. Kouluhyökkäyksen ja -iskun käsitän synonyymeina, joissa opiskelija tai ulkopuolinen henkilö kohdistaa koululaitokseen suunnitelmallisen väkivallan teon.

2.2.2 Koulusurmat Suomessa

Kiilakoski (2009, 39) liittää kouluväkivallan osaksi suomalaista kulttuuria. Tämä antaa uutta tukea sille, kuinka tärkeää on oppia tunnistamaan koulukiusaaminen ja kouluväkivalta ja kutsua niitä arvoisillaan termeillä. Ilmiöiden tunnistaminen tarpeeksi ajoissa voi myös ennaltaehkäistä vakavampia väkivallantekoja. Kaikista vakavin kouluväkivallanteko, eli koulusurma on tapahtunut Suomessa useamman kerran.

Tiedettävästi ensimmäinen koulusurmaksi luokiteltava teko on tapahtunut vuonna 1981 kun 18-vuotias lukiolaispoika tappoi opettajansa lapiolla Turussa. Seuraava koulusurma, joka kohdistui myös opettajaan, tapahtui 1984 Kuusankoskella. 14-vuotias poika puukotti opettajansa kuoliaaksi. Näistä ensimmäisistä koulusurmista löytyy vain vähän mainintoja mediakirjoituksissa tai tutkimuksissa. Tapaukset ovat kuitenkin selvästi toistensa kaltaisia. Molemmissa tapauksissa poika tappoi opettajansa, joten kohde oli tarkoin valittu ja motiivi luultavasti henkilökohtainen. Esimerkiksi Kuusankosken tapauksessa Iltalehti (Salminen, 2019) kertoi motiiviepäilyksi kahden tunnin jälki-istunnon. Motiivi, vaikka mitätön onkin, liittyy selvästi kahden henkilön väliseen suhteeseen.

Suomen ensimmäinen kouluampuminen puolestaan sijoittui Raumanmeren yläasteelle, kun 14-vuotias poika ampui kaksi koulutoveriaan. Tapaus oli Suomessa ennenkuulumaton ja järkyttävä myös tekijän nuoren iän takia. Tekijä itse on kuulusteluissa kertonut motiiviksi vuosia jatkuneen kiusaamisen ja ampuneensa kaksi koulukiusaajaansa harkittuaan tekoa jopa kaksi vuotta. Silti poliisi on kertonut tapauksen syyksi tekijän henkisen romahduksen muista syistä. (Mankkinen, Evwaraye & Vertio 2012, 10, 15 & 21–22.) Mankkinen ym.

(2012, 23) huomauttavat, että kiusaamisen subjektiivista kokemusta ei välttämättä ole osattu ottaa huomioon. Koulukiusaamista ei uskottu motiiviksi, koska se ei ollut erityisen näkyvää. Myös huomaamattomampi kiusaaminen voi olla yksilökokemuksena hyvin raskas ja traumaattinen. Kahden ensimmäisen tavoin myös tämä koulusurma sijoittui internettiä edeltävään aikaan. Näin ollen tapauksesta on saatavissa vähän tietoa verrattuna myöhemmin tapahtuneisiin koulusurmiin. Rauman kouluampuminen on kuitenkin nostettu mukaan tutkimuksiin sen jälkeen, kun kouluampumiset toistuivat 2000-luvulla (esim. Mankkinen ym. 2012).

Marraskuussa 2007 Tuusulan Jokelassa 18-vuotias abiturientti pelasi tietokonepeliä ja ennen kouluun lähtöään jätti keskustelufoorumille viestin *”Nyt olen tehnyt sen, mitä minun pitikin tehdä... Ehkä huomenna minua ei enää ole maan päällä, mutta kaikki muistavat minua, miten järkytin monia ihmisiä”*. Kouluun päästyään mies toteutti pitkään suunnitellun kouluampumisen jossa hän ampui itsensä lisäksi kahdeksan henkilöä. (Särkelä 2008, 15–17.) Jokelan kouluampuja puhui tekoaikeistaan avoimesti internetissä ja päiväkirjassaan. Tarkoituksena oli kostaa yhteiskunnalle sekä koululle ja tappa mahdollisimman paljon ihmisiä (Visuri 2011, 147). Vaikka motiivi saattoikin osin juontua koulukiusaamisesta kuten aiemmassa Rauman kouluampumisessa, teon suunnitelma ja tarkoitus olivat hyvin erilaisia. Tapaus oli Suomessa ensimmäinen kouluun kohdistunut massamurha, eli teko jonka tarkoituksena oli tappa mahdollisimman monta ja aiheuttaa suurta tuhoa.

Jokelan jälkeen syitä etsittiin ja osa ajatteli, että kyse oli karmivasta yksittäistapauksessa: häiriintynyt nuori mies toteutti Suomessa harvinaislaatuisen joukkomurhan. Ajatus yksittäistapauksesta piti unohtaa alle 11 kuukautta myöhemmin, kun syyskuussa 2008 Kauhajoen ammattioppilaitoksessa opiskeleva 22-vuotias mies ampui kuoliaaksi opettajan, yhdeksän koulutoveriaan ja itsensä (Särkelä 2008, 27). Peräkkäisinä vuosina tapahtuneet samankaltaiset surmatyöt olivat koko kansalle järkytys. Tapahtumia vertailtiin ja selityksiä etsittiin yksilötekijöiden ulkopuolelta. Suomessa tapahtuneet koulusurmat alkoivat saada ensimmäistä kertaa yhteiskunnallisia selityksiä. (Särkelä 2008, 8–9.)

Jokelan tapauksen spekulointi nousi uudestaan otsikoihin, kun se sai Kauhajoen kouluammuskelusta vertailukohteen. Tapaukset olivat hyvin samankaltaisia. Molemmissa tarkoitus oli ilmeisesti saada aikaan mahdollisimman laajaa tuhoa ja molemmissa tekijät kertoivat tai vihjailivat aikeistaan internetin eri alustoilla. Molemmilla ampujilla oli myös mielenterveysongelmia, sosiaalisia epäonnistumisia, kiinnostusta väkivaltapeleihin ja

aseisiin sekä linkkejä koulusurmia käsitteleviin verkkoyhteisöihin. (Visuri 2011, 166.) Eroavaisuutena kahdessa tapauksessa oli muun muassa se, että Jokelan surmaaja oli kirjoittanut manifestin ja hänellä oli voimakas ideologinen maailmankuva, jollaista Kauhajoen tekijän taustasta ei ole löytenyt. Jälkimmäinen ampuminen saattoi olla enemmän henkilökohtaista kosta, vaikka hän monelta osin matkikin Jokelan ampumista. (Visuri 2011, 166.)

2000-luvun kouluampumiset olivat selvä poikkeus aiemmista 1980-luvun koulusurmista. Kouluihin sijoittuvat massamurhat ja niiden keräämä mediahuomio olivat Suomessa ennenkokemattomia. Media tiedotti tapauksista tiiviiseen tahtiin lähes tekohetkistä alkaen ja spekulointi oli nopeaa ja suurta niin uutissivustoilla kuin sosiaalisen median eri alustoilla. Julkisuudessa huomio keskittyi Suomen aselakeihin, mielenterveystyön puutteisiin sekä edellä mainittuihin sosiaaliseen mediaan ja median edustajien käyttäytymiseen tragedioiden aikana (Visuri 2011, 146).

Kuopion kouluisku muistutti uhrimäärältään enemmän Suomen ensimmäisiä kouluiskuja, kun taas toteutustavalta ja motiivilta jälkimmäisiä kouluampumisia. Lokakuun ensimmäisenä päivänä vuonna 2019 kuopiolainen mies asteli Savon ammattiopistoon mukanaan noin metrin mittainen miekka. Mies alkoi lyödä opettajaa ja luokkatovereitaan. Poliisin ripeän toiminnan ansiosta tekijä ehti surmata vain yhden ihmisen, mutta haavoitti lisäksi kahdeksaa muuta. Hyökkääjä itse loukkaantui itsekkin kiinniottotilanteessa, mutta säilyi hengissä toisin kuin Jokelan ja Kauhajoen tekijät. Vaikka iskussa menehtyi vain yksi henkilö, se muistutti tekotavalta enemmän Jokelan ja Kauhajoen tapauksia kuin Turun tai Kuusankosken koulusurmia. Kuopion hyökkääjän tavoite oli selvästi vahingoittaa mahdollisimman useaa henkilöä. Lisäksi hän sytytti tulipalon, kuten toimittiin muissakin 2000-luvun iskuissa.

Kaikki suomalaiset kouluampujat ovat nuoria miehiä ja todennäköisesti olleet koulukiusattuja, vaikka tästä onkin ristiriitaisia lausuntoja. Motiivin puolesta teot näyttävät jakautuvan kahtia; kolmessa ensimmäisessä motiivi oli henkilökohtainen ja kolmessa viimeisimmässä teot identifioituvat ulkomaalaisiin massamurhiin, joissa motiivina on toiminut jonkinlainen pettymys tai viha yhteiskuntaa tai ihmiskuntaa kohtaan. Näissä uhrin eivät ole olleet tarkkoja kohteita, vaan ideana on ollut aiheuttaa mahdollisimman suurta tuhoa tappamalla mahdollisimman monta.

Aikaisemmin esiteltyjen määritelmien puitteissa Suomen koulusurmatapahtumat jakautuvat seuraavasti: Turun, Kuusankosken ja Rauman tapaukset voidaan käsitellä koulusurmina, kun taas koulusurman lisäksi kouluhyökkäyksen kriteerit täyttävät Jokelan, Kauhajoen ja Kuopion tapaukset. Rauman, Jokelan ja Kauhajoen tapaukset ovat lisäksi kouluampumisia.

Koulusurmien lisäksi Suomessa on tapahtunut useita vakavia väkivallantekoja ja surmia koulun alueella. Savon Sanomat (Heinonen 2019) listasi aiemmat kouluissa tapahtuneet vakavat väkivallanteot, joita ei luokitella koulusurmien listaan, sillä teot eivät ole vaatineet kuolonuhreja tai tekijä ei ole ollut koulun opiskelija. Vuosien 1999–2018 välillä on tapahtunut kahdeksan puukotusta, joissa tekijä on ollut koulun opiskelija ja uhrin joko opiskelijoita tai henkilökunnan jäseniä. Näiden lisäksi on tapahtunut yksi kuolonuhrin vaatinut puukotus, jossa 31-vuotias mies puukotti 16-vuotiaan pojan kuoliaaksi Utsjoella lukiossa. Vuosiin mahtuu myös yksi aseellinen hyökkäys, jossa Orivedellä yhteiskoulussa nuori mies avasi tulen kohti luokan ovea, mutta kukaan ei loukkaantunut tapauksessa. Näissä kahdessa jälkimmäisessä tapauksessa tekijä ei ole ollut koulun opiskelija.

2.3 Kehysanalyysi tutkielman teoreettis metodologisena viitekehyksenä

Tutkielmani keskittyy median kehystykseen tragedia uutisoinnissa. Kehykset pohjautuvat kanadalaisen sosiologin Erving Goffmanin (1922–1982) vuonna 1974 esittelemään kehysanalyysiin. Tämä teoreettinen 400-sivuinen *Frame analysis* -kirjoitelma mullisti vuorovaikutuksen ja arkielämän sosiologian tutkimusta (Peräkylä 2001, 356).

Kehysanalyysi pohjautuu ideaan, että toimivat yksilöt omaavat malleja ja ennako-oletuksia, joiden mukaan toimimme eri tilanteissa (Goffman 2012 [1974], 239). *Kehys* tilanteelle muodostuu, kun tilanteeseen tulija vastaa itselleen kysymykseen ”mitä tässä on tekeillä?” (Peräkylä 2001, 356). Tilanteet sijoitetaan johonkin aikaisempaan kokemukseen ja malliin, johon toiminta mukautetaan sopivaksi. Esimerkiksi ihmisten seisossa tietyssä muodostelmassa kaupan kassojen läheisyydessä, tilanne on mahdollista tulkita aiemmin koetun perusteella jonotukseksi ja tilanteeseen tulija osaa oikean tulkinnan jälkeen mennä seisomaan kassoista kauimpana olevan ihmisen taakse, eikä esimerkiksi väljään tilaan muodostelmassa olevien ihmisten välillä tai suoraan kassalle purkamaan ostoksiaan hihnalle.

Kehystyydit voidaan jakaa sosiaalsiin ja luonnollisiin, joista Goffman käsitteli pääosin sosiaalisia kehysiä. Sosiaaliset viittaavat ihmisten valinoillaan rakentamiin ja ylläpitämiin kehysiin, kun taas luonnolliset ovat ympäristön pakottamia ehtoja, kuten konkreettiset tilarajoitukset. (Peräkylä 2001, 356.) Jos siis ihminen lähtee kävelemään avonaisella torilla kohti toista, voidaan toiminta tulkita sosiaalisesta kehuksesta käsin, eli esimerkiksi ihmisten tuntevan toisensa. Jos taas kapealla kujalla ihminen kävelee kohti toista ja jopa törmää, voidaan luonnollisesta kehystyksestä käsin olettaa kyseessä olevan tilan rajallisuuden vuoksi tapahtunut kosketus eikä tuttavusten näkeminen. Mallit, joiden mukaan toimitaan ovat yleensä arkipäiväisiä ja helposti muunneltavia. Goffman (2012 [1974], 241–243) kuitenkin korostaa, että edes arkipäiväinen tilanne ei ole alkuperäinen kehys, vaan jo se sisältää sosiaalisten ja kulttuuristen ulottuvuuksien kautta oletuksia, eli kehysiä joiden perusteella toimitaan.

Nimensä mukaisesti kehysket eivät ole tarkkoja toimintamalleja, vaan sisältävät rajat joiden puitteissa toiminta tapahtuu. Kehysket muodostuvat kontekstin mukaan ja sama toiminta näyttäytyy ja tulkitaan erilaisena erilaisissa kehyskissä. Goffman (2012 [1974], 255) käytti esimerkkinä valehtelemista: voimme valehdella pokeripöydässä nolostumatta, mutta arkisemmassa tilanteessa, kuten kauppajonossa sama valehtelu aiheuttaa punastumista tai muita syyllisyyden eleitä. Kaikenlainen toiminta sijoittuu kehysiin, joka määrittää ihmisen ilmaisutyylin ja reaktiot. Kehysten tarkoitus on sujuvoittaa tilanteita ja luoda järjestystä (Goffman 2012 [1974], 246–247). Käyttäytyminen ja sosiaalinen vuorovaikutus tapahtuvat tiettyjen kehysten sisällä. Oikeanlainen toiminta tilanteelle käsitetään sellaiseksi, joka istuu sen kehysiin. Tästä esimerkki on aiemmin kuvailtu toiminta kauppajonossa, eli jonon perälle siirtyminen tilanteeseen tullessa.

Kehysiä ylläpidetään havaitsemalla uusia vihjeitä ja tekemällä tulkintoja niiden perusteella. Kaikkea ympäröivää ei voida ottaa huomioon, vaan havainnon kohteeksi valitaan kehyskelle sopivat asiat ja piirteet. (Peräkylä 2001, 357). Esimerkiksi kaupassa kassa-alueelle siirryttäessä on epäolennaista tarkkailla minkä ikäisiä ihmiset ovat tai miten he ovat pukeutuneet. Sen sijaan ihmisten liikkeet, eli jonon liikkumiset ja henkilökunnan mahdollinen uuden kassan aukaisu ovat kehyskelle ominaisia asioita havainnoida. Samoin kehysiä muokataan pääsääntöisesti aiemmin opitulla tavalla; kehyskissä tapahtuvat tulkinnat tehdään vaistomaisesti niin, että se vahvistaa kehysketn piirteitä eikä riko niitä (Goffman 2012 [1974], 242). Goffman (2012 [1974], 251) huomautti, että koska ”normaali”

ei välttämättä sisällä symbolisia eleitä, tulkintoja tai mallintamisia, kehykset ovat ainut keino ymmärtää suoria, muuntelemattomia tapahtumia jokapäiväisistä tilanteista. Tavanomaisessa arjessa tilanteet eivät aina ole selkeitä, vaan voivat muuttua nopeasti ja limittyä toistensa kanssa. Tämän vuoksi myös kehykset saattavat limittyä ja ilmetä päällekkäin, ensi- ja toissijaisina kehyksinä. (Peräkylä 2001, 357–358.) Samaan aikaan kun olet kaupassa noudattaen sen kehystyksen mukaista toimintaa, saatat kohdata tuttavän jolloin uusi tilanne ja kehystys syntyvät edellisen sisälle.

Vaikka Goffmanin kehysanalyysi on enemmän teoreettisen tason luomus, se on tarjonnut pohjan monille tutkimuksille. Kehysanalyysi tutkimusmenetelmänä on siis Goffmanin teorialle pohjautuva metodi etsiä, tutkia tai vertailla jostain kohteesta löytyviä kehystyksiä. Kehysanalyysia on käytetty sosiologian lisäksi monilla muillakin tieteenaloilla. Esimerkiksi Karvonen (2000, 78) kuvailee, kuinka *”Kehyksen (frame) käsite tarjoaa kätevät perustyökalun mediatutkimukselle ... Konkreettisen sovellettavuutensa vuoksi kehysanalyysi on helposti omaksuttavissa tutkijoiden lisäksi myös opiskelijoiden ja toimittajien (itse)ymmärryksen välineeksi.”* Kehysanalyysi on moneen soveltuva teoreettinen työkalu, jonka pohjalta kehysten ja kehystämisen tutkimusta on helppo soveltaa suuntaan ja toiseen.

Tavoitteenani tässä tutkielmassa on tunnistaa median kehyksiä ja pyrkiä tulkitsemaan niitä mahdollisimman irti omista ennakko-oletuksistani. Vaikka arkipäivässä kehykset auttavat tulkitsemaan ja toimimaan jouhevammin, tutkijalle kehykset voivat olla sekä apu että rasite. Tilanteiden tarkka tulkinta ja havainnollistaminen helpottuu kehystysten avulla, mutta samalla ne saattavat kangistaa tiettyihin tulkintoihin. Kehysten tunnistus ja tietoinen rikkominen sekä niistä mahdollisimman tietoiseksi tuleminen mahdollistavat uuden tiedon oivallukset ja objektiivisen tutkimuksen tekemisen. Siitä, miten kehysanalyysiä menetelmänä hyödynnän tässä tutkielmassa kerron varsinaisessa metodiosiossa luvussa 4.

3 AIKAISEMPI TUTKIMUS

3.1 Koulusurmatutkimus maailmalla

Koulusurmatutkimukset keskittyvät profiloimaan surmaajia löytääkseen hälyttäviä ennusmerkkejä, arvioimaan median toimintaa tapahtuneiden saralta ja pohtimaan kytköksiä yhteiskunnallisiin teemoihin ja tapahtumiin. Yleisin päämäärä tutkimuksissa on selvittää mikro- tai makrotason syyt, jotta tulevia tapahtumia pystyttäisiin ehkäisemään ja estämään puuttamalla tilanteeseen mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Syyt voivat olla hälyttäviä merkkejä yksilön henkilökohtaisessa elämässä tai ongelmia yhteiskunnan rakenteellisella tasolla, mitkä johtavat yksilön radikaaliin toimintaan. Esittelen ulkomaisista koulusurmatutkimuksista muutaman, jotka käsittelevät kouluiskuja eri näkökulmista.

Koulusurmien tutkimukset ovat käytännössä lähteneet liikkeelle vasta vuosituhanen vaihteen tienoilla (Newman, Fox, Harding, Mehta & Roth 2004, 20). Yhdysvalloissa koettiin järkyttävä vuosi, kun yhden lukuvuoden aikana 1.10.1997-21.5.1998 tapahtui kuusi kouluampumista ympäri maata (Newman ym. 2004, 47). Koulusurmien aalto herätti tutkijat eri aloilta selvittämään, miksi tällaista tapahtuu ja kuinka iskut saataisiin estettyä. Tutkimukset esittelivät tuloksia tekijäprofiileista, tapahtuneiden sosiaalisista juurista ja median vaikutuksesta tapausten ympärillä.

Esittelen tutkimuksia koulusurmista, jotka ovat olleet Jokelan, Kauhajoen ja Kuopion tapausten mukaisesti suurta tuhoa aiheuttavia joukkosurmia tai niiden yrityksiä. Vaikka tämänkaltaisia kouluiskuja on esiintynyt vuoden 1975 jälkeen muun muassa Kanadassa ja Saksassa (Moore, Petrie, Braga & McLaughlin 2003, 295), esittelemäni tutkimukset sijoittuvat Yhdysvaltoihin. Yhdysvaltojen kouluiskuista löytyy eniten tutkimustuloksia mikä on oletettavaa, sillä esimerkiksi vuosien 1974–2001 aikana Yhdysvalloissa tapahtui 45 kouluiskua kun muualla maailmassa näitä raportoitiin tällä aikavälillä viisi (Moore ym. 2003, 293–295). Moore ym. (2003, 296) arvelivat, että Yhdysvaltojen 1990-luvun lopun iskut vaikuttivat maailmanlaajuisesti iskujen lisääntymiseen, kuten nähtiin 2000-luvun lopulla myös Suomessa. Schildkraut ja Elsass (2016, 94) puolestaan argumentoivat, että joukkomurhat Yhdysvalloissa saavat aivan erilaisen huomion kuin muualla maailmassa, minkä takia niiden osuus vaikuttaa totuutta suuremmalta.

3.1.1 Koulusurmaajien profiloititutkimus

Tekijöihin keskittynyttä tutkimusta on tehnyt muun muassa psykologi Peter Langman, jonka kokoava tutkimus *”Kouluampujat: Miksi Nuori Tappaa?”* (2009) esittelee Yhdysvalloissa vuosina 1997–2007 tapahtuneiden koulusurmien perusteella kouluampujan piirteitä. Kuten useat muut tutkimukset, kirja käsittää kouluampujaksi nimenomaan omaan kouluunsa hyökänneen nykyisen tai entisen opiskelijan, eikä esimerkiksi ulkopuolisia henkilöitä, jotka ovat syystä tai toisesta valinneet ampumisen kohteeksi koulun. Käsiteltäviä tapauksia on yhteensä kahdeksan ja tekijöiden iät vaihtelevat 11-vuotiaasta 23-vuotiaaseen. Tutkimuksessa kouluampujat ovat erinäisten piirteiden, ominaisuuksien ja häiriöiden kautta eroteltu ryhmiin. (Langman 2009, 16, 38 & 184–185.) Vaikka ”kouluampujatyyppejä” voi olla muitakin ja yksi tekijä voi kuulua useampaankin luokitukseen, Yhdysvaltojen nuoret kouluampujat Langman (2009, 39) jaottelee kolmeen eri luokkaan; psykopaattisiin, psykoottisiin ja traumatisoituneisiin.

Psykopaattiset kouluampujat omaavat yleisesti määriteltyjä psykopaattien piirteitä, kuten muun muassa narsismin ja moraalittomuuden. Langman (2009, 75) toi tutkimuksessaan esille tärkeän seikan: on hyvin yleistä leimata kaikki joukkosurman tekijät psykopaateiksi, mutta esimerkiksi Langmanin tutkimuksen käsittelemistä kymmenestä ampujasta vain kaksi oli luokiteltavissa psykopaateiksi. Näitä kahta yhdistivät aiemmin mainittujen psykopaattien tyypillisten piirteiden lisäksi sadistisuus, pakkomieltainen suhtautuminen aseisiin, vihanhallintaongelmat ja näistä huolimatta vaikutelman hallinta. Vaikutelman hallinta tarkoitti halutuissa tilanteissa hyvän vaikutelman antamista, esimerkiksi koulutovereiden vanhemmille. Poikkeuksellista psykopaattisissa kouluampujissa oli se, että heidän taustansa olivat erityisen tasapainoisia, toisin sanottuna mikään traumaattinen tekijä tai tragedia ei näytä selittävän psykopaattisten kouluampujien tekoja. (Langman 2009, 43–44 & 75–77.)

Psykopaattisia tekijöitä suurempi joukko oli psykoottiset kouluampujat. Heitä oli kymmenestä tekijästä viisi. Kuten psykopaatteihin, myös psykoottisiin henkilöihin liittyy vääristyneitä ajatusmalleja. Langman (2009, 81) selventää, että psykoottiset henkilöt saattavat olla täysin toimintakykyisiä, vaikka mielikuva heistä on usein harhakuvitelmissa elävät sekavat ihmiset. Psykoosissa todellisuuden taju on yleensä heikentynyt, mutta henkilö saattaa olla kyvykäs toimimaan suhteellisen normaalisti, hallusinaatioista tai harhaluuloista

huolimatta. Hallusinaatioilla tarkoitetaan epätodellisia aistimuksia ja harhaluuloilla väärää uskomuksia asioista. Psykoottiset oireet esiintyvät erilaisissa mielenterveyshäiriöissä. Kaikki viisi Langmanin kirjassa esiintynyttä psykoottista kouluampujaa kärsivät skitsofreniasta tai skitsotyyppisestä persoonallisuushäiriöstä. (Langman 2009, 82.) Skitsofrenia aiheuttaa skitsotyyppistä persoonallisuushäiriötä enemmän toimintakyvyn ongelmia ja vahvempia psykoottisia oireita. Kirjan viidestä psykoottisesta tekijästä neljä kärsi skitsofreniasta ja yksi skitsotyyppisestä persoonallisuushäiriöstä. Jälleen kerran korjauksena tyypillisiin mielikuviin tai tämän tekstin synnyttäviin ajatuksiin; skitsofreenikot eivät ole muuta väestöä väkivaltaisempia. Skitsofreniaa kärsiville riskiä väkivaltaisuuden lisäävät esimerkiksi miessukupuoli, lääkkeiden käyttämättömyys, nuori ikä ja päihteiden runsas käyttö. Näistä tekijöistä monet olivat löydettävissä kirjassa esiteltyjen skitsofreenisten kouluampujien taustoissa. (Langman 2009, 111–112 & 187–189.) Varsinaisista psykoottisista oireista vainoharhaisuus oli kaikkia viittä psykoottiseksi luokiteltua kouluampujaa yhdistävä piirre. Lisäksi kaikki viisi kärsivät eritasoisista sosiaalisista vajavuuksista. Erikoisia yhdistäviä tekijöitä olivat myös, että kaikki psykoottiset kouluampujat olivat kuopuksia ja suurimmalla osalla oli menestyviä sisarusia, mikä saattoi aiheuttaa konflikteja vanhempien kanssa. (Langman 2009, 146–147 & 189.)

Langmanin tutkimista kymmenestä nuoresta kouluampujasta kolme oli luokiteltavissa traumatisoiduiksi tekijöiksi. Kaikki heistä olivat kokeneet sekä henkistä että fyysistä väkivaltaa lapsuudessa ja kohdanneet useampia vakavia traumoja. Heitä yhdistivät alkoholiongelmaiset vanhemmat ja he kokivat useita muuttoa paikasta toiseen lapsuuden ja nuoruuden aikana. Kaksi kolmesta oli kokenut myös seksuaalista hyväksikäyttöä. Ymmärrettävästi tämänkaltaiset kokemukset olivat aiheuttaneet tekijöille eritasoisia henkilökohtaisia ongelmia, kuten masennusta, raivoa, viallisuuden kokemista, itsetuhoisuutta ja epäluottamusta toisia ihmisiä kohtaan. (Langman 2009, 178–180.) Toistuva luottamuksen särkyminen ja uhan kokeminen saattavat kääntyä vihaksi kaikkia ihmisiä kohtaan. Pahimmissa tapauksissa viha muuttuu väkivallaksi. Langman (2009, 180) kuvaileekin, että traumatisoituneet kouluampujat ”...eivät olleet hulluja tai pahoja, vain haavoittuneita. Pahoin haavoittuneita.” Traumaattisten kouluampujien tapauksissa kaikkien isät olivat väkivaltaisia tai vähintään muuten rikollisia, joten ei ole aiheetonta pohtia myös geneettisen perimän ja mallioppimisen vaikutuksia (Langman 2009, 190).

Yhteenvedon Langmanin tutkimus ”*Kouluampujat: Miksi Nuori Tappaa?*” (2009, 195–203) toteaa, että kaikille kymmenelle kouluampujalle oli yllättävän haastavaa löytää yhteisiä piirteitä. Näitä olivat jokseenkin oletetut miehen sukupuoli, raivokkuus, empatian puute, vakava masennus ja emotionaalisesta epätasapainosta sekä hauraasta identiteetistä johtuva äärimmäinen tai erikoinen reagoitiherkkyys. Myös Janne Kivivuorella (2007, 18) on samantyyppisiä löydöksiä kouluampujien piirteistä, jotka hän on koonnut ulkomaisista tutkimuksista. Tyypilliseksi kouluampujaksi Kivivuori kuvaa nuoren miehen tai pojan jolle ampuma-aseet ovat tuttuja ja luonne syrjään vetäytyvä. Kouluampuja on saattanut kärsiä masennuksesta tai joutunut koulukiusauksen kohteeksi. Usein teko on hautonut tekijän mielessä jo pidempään ja siitä on kerrottu jollekin kasvotusten tai internetin välityksellä. Myös väkivallasta fantasiointi ja aiempien tekojen mallintaminen on tyypillistä ja niiden saama mediahuomio on saattanut houkutella toteuttamaan teon. Suurin osa piirteistä sopii myös Langmanin löydöksiin. Toisaalta esimerkiksi koulukiusauksen kohteena olo ja väkivallan fantasiointi eivät olleet läheskään jokaisen Langmanin tutkiman kouluampujan piirteitä. Selvää kuitenkin on, että mikään yksittäinen piirre tai edes piirreyhdistelmä ei suoraan johda kouluampumiseen tai muuhun väkivaltaiseen tekoon, vaan syyt ovat kompleksisia, ympäristö-, yksilö- ja perhetekijöiden kokonaisuuksia (Langman 2009, 215). Ainut toistunut kaava on ollut avun ja hoidon puute.

3.1.2 Yksilötekijöistä kohti yhteiskunnallista tasoa

Seuraavaksi esittelen tutkimuksen, joka yhdistelee merkittäviä koulusurmien taustatekijöitä niin yksilö-, organisaatio- kuin yhteiskuntatasolta. Newman, Fox, Harding, Mehta ja Roth (2004) esittelevät teoksessa ”*Rampage: The Social Roots of School Shootings*” kahden kouluammuskelun läpikäyneen yhteisön kautta syitä iskujen tapahtumiseen ja keinoja niiden estämiseen. Tutkimuksen tapaukset olivat osa Yhdysvalloissa tapahtunutta kouluampumisten sarjaa, kun 1.10.1997 alkoi neljä ja puoli vuotta kestänyt jakso, jonka aikana tapahtui yhdeksän kouluampumista (Newman ym. 2004, 47–48). Tapahtumat jättivät jälkeensä useita kuolonuhreja sekä haavoittuneita ja traumatisoituneita ihmisiä. Ennen omia tuloksiaan Newman ym. esittelivät yleisimmiksi selityksiksi ampujien

mielenterveysongelmat tai ”sekoamisen”, perheongelmat, kiusaamisen, vertaisryhmän tuen teolle esimerkiksi internetissä, väkivaltakulttuurin ja -median, yhteisön muutoksen, aseiden helpon saatavuuden ja muiden tekojen kopioimisen. Teos huomauttaa, että syiden ymmärtäminen ja löytäminen ei vielä tarkoita iskujen ehkäisyä, vaan pitäisi keskittyä organisaatioiden rakenteiden tarkasteluun; kuinka oikeat merkit tunnistetaan ajoissa ja miten niihin tulisi reagoida, jotta iskujen estäminen olisi aidosti mahdollista. (Newman ym. 2003, 58–73 & 79).

Newman ym. (2004, 109–110) esittelivät neljä syytä sille, miksi tärkeä informaatio jää kouluissa huomaamatta tai siihen ei reagoida oikein tai ajoissa. Ensimmäinen oli koulujen tiedonkulun katkot. Tutkimuksen kouluampujien häiriintyneestä käytöksestä oli paljon tietoa, mutta se oli usein hajautunut eri opettajille, joten kokonaiskuvan hahmottaminen ja ongelmien vakavuuden ymmärtäminen ei ollut ollut mahdollista. Toiseksi informaatio voi olla väärää tai väärinymmärrettyä. Oppilaat käyttäytyvät usein eri tavoin opettajille kuin vertaisryhmälleen. Olisi tärkeää huomioida käytös kummassakin tilanteessa eikä normalisoida esimerkiksi minkäänlaista kiusaamista oppilaiden välisissä sosiaalisissa tilanteissa. Kolmanneksi opettajilla ei ole resursseja, aikaa tai edes koulutusta käsitellä nuorten emotionaalisia ongelmia. Kouluampumisen kaltaisen tragedian sattuessa kysytään, mikseivät opettajat huomanneet tai tehneet mitään. Koulujen tulisi tarjota enemmän koulutettua tukea oppilaille. Viimeinen huomio on, että koulujen järjestelmät ovat suunnattu auttamaan ja löytämään ne oppilaat, jotka selviytyvät keskimääräistä selvästi huonommin arvosanojen ja käytöksen perusteella. Tutkimuksen ampujilla oli selviä hälyttäviä merkkejä, mutta ne jäivät ilman huomiota koska tekijät olivat pääsääntöisesti ”normaalisti” pärjääviä ja käyttäytyviä.

Yksi tutkimuksessa ilmennyt tiiviin yhteisön varjopuoli ja tekojen mahdollinen yhteisöllinen syy oli yhteisöjen reagointi vaikeuksiin: ongelmien huomaaminen ja etenkin hyväksyminen tiiviissä yhteisössä voi olla hankalampaa. Kun naapuri tunnetaan hänestä tai hänen kummallisesti käyttäytyvästä nuoresta ei haluta tehdä ilmoitusta ja outokin käytös jätetään huomiotta. Lisäksi tiiviissä homogeenisessä yhteisössä yksilön erilaisuus voi olla hankalaa ja tuntua kuormittavalta. (Newman ym. 2003, 125 & 269.) Tutkimuksen päälöydökset ovat viisi tekijää, jotka ovat yhdessä johtaneet ryhmän tutkimiin koulusurmiin. Newman ym. painottavat, että yksittäinen tekijä tuskin olisi riittänyt teon tapahtumiseen eikä mikään yksittäinen tekijä tule ikinä selittämään ensimmäistäkään koulusurmaa, mutta mikäli

joku näistä viidestä tekijästä olisi saatu mitätöityä, kouluampumista ei olisi tapahtunut. Ensimmäinen asia on itsensä näkeminen marginaalisena verrattuna hänelle tärkeään sosiaaliseen ryhmään. Esimerkiksi kiusaaminen johtaa usein syrjäytymiseen, jossa henkilö kokee olevansa hänelle tärkeän ryhmän, kuten koululuokan ulkopuolella. Toinen on psykologiset ongelmat, jotka saattavat korostua edellä mainitun marginalisoitumisen vuoksi. Kolmas tekijä on kulttuurinen käsikirjoitus, eli kulttuurissa opittu tapa ratkoa tilanteita väkivaltaisesti ja ”olla mies” väkivallan kautta. Tätä käsikirjoitusta vahvistaa muun muassa väkivaltaviihde. Neljäs tekijä on ympäröivien systeemien, eli lähinnä koululaitoksen epäonnistuminen nuorten ongelmien tunnistamisessa ja raportoimisessa. Viides tekijä on aseiden helppo saatavuus. (Newman ym. 2004, 229–230.)

Tulevien iskujen estämiseksi Newman ym. (2003, 278–285) suosittelevat muun muassa parempaa datan- ja tiedonkulkua opettajien, koulujen ja muiden byrokraattisten järjestelmien läpi jolloin tapahtuneista saataisiin kokonaiskuva ja huolestuttavaan informaatioon voitaisiin puuttua ajoissa. Tiiviiden yhteisöjen olisi myös hyvä avautua enemmän, jotta nuorten erikoisesta käytöksestä raportoitaisiin herkemmin viranomaisille. Tämän lisäksi nuorten tulevaisuus ei näyttäytyisi niin rajattuna ja ennalta määrättyinä, mikä saattaa korostaa kuulumattomuuden tunnetta itsensä erilaisiksi nuoriksi kokevilla.

3.1.3 Median rooli ulkomaalaisessa koulusurmatutkimuksessa

Ulkomaalaiset tutkimukset ovat suunnanneet huomionsa usein eri medioiden osallisuuteen teon syissä tai ennusmerkeissä sekä kritiikkiin toimittajien käytöksestä traagisessa tapahtumassa. Nämä mainitaan vähintään ohi menen lähes poikkeuksetta koulusurmatutkimuksissa (esim. Ferguson 2013; Newman ym. 2004). Oma tutkielmani keskittyy tutkimaan median uutisointitapaa, johon ovat keskittyneet myös muun muassa Schildkraut ja Muschert vuoden 2018 tutkimuksessaan ”*Media Salience and Mass Murder: Examining Frame Across Mass Shooter Events, 2000–2012*”. Tutkimus käy läpi Yhdysvalloissa 12 vuoden aikana tapahtuneiden joukkoampumisten uutisointia ja uutisoinnin kehystyksiä. Tutkijat korostavat median kehystyksillä olevan tärkeä rooli kansan

reagointitavassa ja ymmärryksessä tapahtuneesta. 2000-luvun aikana median kehäksiä ja kehysten vaihdoksia on tutkittu suhteellisen paljon (Schildkraut & Muschert 2018, 133).

Tutkimus selventää, kuinka median kehystys yksinkertaistaa yleisölle monimutkaisetkin aihekokonaisuudet ja uudelleen muotoilee ne samaistuttavaksi. Samasta aiheesta uutisoidessa kehystys voi muuttua, jos media vaihtaa näkökulmaa tai asiaa jota korostaa. Medialla on kehysten kautta myös suora vaikutus julkisiin mielipiteisiin niin joukkoampumisista, kuin niihin liittyvistä yhteiskunnallisista teemoista kuten asekontrollista ja mielenterveyspalveluista. (Schildkraut & Muschert 2018, 133 & 145.)

Schildkrautin ja Muschertin (2018, 134) mukaan median kehystystä tutkittaessa tärkeintä on keskittyä tarkastelemaan kuinka uutiset vastaavat kysymyksiin *missä* ja *milloin*. Täten tärkeimmiksi ulottuvuuksiksi muodostuvat paikka ja aika, eli käsitteleekö uutiset tapahtunutta esimerkiksi yhteiskunnan vai yksilön näkökulmasta ja keskittyykö se tapahtuneen seurauksiin vai ennusmerkkeihin. Schildkraut ja Muschert (2018, 134–135) esittelevät Chyin ja McCombsin vuonna 2004 julkaiseman kaksiulotteisen kaavion, jossa paikkaulottuvuus toimii viidellä eri tasolla: yksilöllisellä, yhteisöllisellä, alueellisella, yhteiskunnallisella sekä kansainvälisellä. Aikaulottuvuus puolestaan esiintyi kolmessa eri muodossa: menneessä, nykyisyydessä ja tulevaisuudessa. Nojaten edellä esiteltyyn kaksiulotteiseen malliin tutkimuksessa selvitettiin, kuinka 12 vuoden aikana joukkoampumisuutiset ilmensivät aika- ja paikkakehystyksiä, kuinka ne suhteutuivat toisiinsa ja muuttuivat ajan saatossa. Tutkimuksessa huomioitiin kaikki joukkoampumiset, ei vain kouluihin kohdistuneita. Schildkraut ja Muschert tutkivat New York Timesissä esiintyneiden uutisten jatkumoa tekopäivästä 30 päivää eteenpäin. Näiden 12 vuoden aikana tapauksia oli 91.

Aikaisemmissa tutkimuksissa paikkaulottuvuuksista on korostunut yhteiskunnallinen taso, mutta tässä tutkimuksessa ensimmäisten uutisointipäivien aikana yksilöulottuvuus oli selvästi suosituin. Yksilötasolla uutisoidessa media korostaa tekijää tai uhreja ja vetoaa samaistuttaviin yksilörooleihin, kuten paikkakuntalaiseen, koulunkävijään tai tietynikäisen lapsen vanhempaan. Huomiota sai myös yhteiskunnallinen ja yhteisöllinen taso, kun taas alueellinen ja kansainvälinen taso saivat selvästi vähiten palstatilaa. 30 päivän kuluessa yksilötason korostus laantui ja jäi jälkeen yhteiskunnallisen tason uutisoinnista. Tästä tutkijat tekivät päätelmän, että uutisointi keskittyy aluksi yksilötekijöihin, kuten ketkä ovat osallisia ja laajenee käsittelemään yhteiskuntatasoa, eli tapauksen alueellisia ja kansallisia

vaikutuksia. Kun uutisointi siirtyi korostamaan tapahtunutta yhteiskunnallisesta näkökulmasta, teko asetetaan vasten koko kansakuntaa; mitä teko tarkoittaa valtiolle. Samalla esille nousevat koko kansaa koskettavat teemat, kuten väkivaltamedian sallittavuus ja aseluvat. Aikakehysten tulokset ensimmäisten päivien ajalta vastasivat pitkälti aiempia tutkimustuloksia: tapauksia käsiteltiin nykyisyyden näkökulmasta, joka kattoi lähes 85 % uutisoinnista. Toisin kuin aiemmissa tutkimuksissa, nyt tulevaisuuden ulottuvuus uutisoinnissa ei noussut missään vaiheessa merkittävästi. (Schildkraut & Muschert 2018, 138, 141 & 144–145.)

Tutkijat yhdistivät ulottuvuudet ja totesivat yksilötason (paikkaulottuvuus) uutisoinnin sijoittuen nykyisyyteen (aikaulottuvuus) olevan vahvimmin edustettuna. Myös aiemmassa tutkimuksessa, joka selvitti vuoden 1999 kouluampumisen uutisointia, nykyisyys oli aikaulottuvuuksista eniten käytetty, mutta paikkaulottuvuuksista yhteiskunta- ja yhteisötason uutisia oli yksilötasoa enemmän. Tutkijat korostivat kehysten tutkimisen ja tulkitsemisen olevan avainasemassa siinä, kuinka joukkoampumiset näyttäytyvät kansalle. Samalla tutkijat muistuttivat, että median kehystyksillä ja vaikutusvallalla voi olla myös haittavaikutuksia. Näitä ovat myyttien luominen ja levittäminen, pelon lietsonta ja epärealististen ehdotusten esittäminen tapausten hoitamiseksi tai ennaltaehkäisemiseksi. (Schildkraut ja Muschert 2018, 143–144 & 147.)

3.2 Koulusurmatutkimus Suomessa

Suomen osalta aikaisempi koulusurmatutkimus käsittelee huomattavasti suurimmalta osalta Jokelan ja Kauhajoen kouluampumisia. Näitä ennen Suomessa sattuneet koulusurmat 1980-luvulla eivät ole herättäneet yhtä paljon huomiota. Syynä voidaan nähdä ennen kaikkea median erilainen rooli, mutta myös tekojen erilaisuus. Kun Turun ja Rauman koulusurmat tapahtuivat, pöytä tietokoneet olivat vasta yleistymässä suomalaisissa kotitalouksissa (Suominen 2013, 24). Oltiin vielä kaukana ajasta, kun nettimediat pystyvät päivittämään liveaikaista tietoa koko kansan saataville läpi tragedian tapahtumien. Nykyään tämä on kuitenkin arkipäivää. Sumiala ja Tikka (2009, 6) argumentoivat, että Liebesin (1998) termi

mediakatastrofi on hyvin nykyajan Suomea kuvaava käsite: käsitteen määritelmän mukaan katastrofi yhteiskunnallisella tasolla rakentuu nimenomaan median kommunikaation ja informaation kautta.

1980-luvun tapaukset olivat tekotavoiltaan hyvin erilaisia kuin vuosituhannen vaihteen jälkeen tapahtuneet iskut. Turun, Kuusankosken ja Rauman koulusurmat olivat henkilökohtaisia kostoja tietyille ihmisille, kun taas Jokela ja Kauhajoki olivat pitkään suunniteltuja joukkomurhia, joissa oli tavoitteena aiheuttaa mahdollisimman paljon tuhoa ja uhreiksi joutuivat myös tuntemattomat ihmiset. Varsinkaan Turun ja Kuusankosken koulusurmat, jotka olivat selvästi yhteen ihmiseen kohdistuneita henkirikoksia, eivät ole saaneet juurikaan huomiota Suomen koulusurmia tutkivissa tutkimuksissa. Tutkimukset keskittyvät kouluampumisiin, eli Rauman, Jokelan ja Kauhajoen tapahtumiin. Myös Rauman tapaus on välillä jätetty ulkopuolelle, sillä se ei rikostyypiltään ollut Kauhajoen ja Jokelan kaltainen mahdollisimman suurta tuhoa aiheuttava massamurha, vaan (tekijän mukaan) tiettyihin henkilöihin kohdistettu kosto.

3.2.1 Keitä surmaajat olivat

Koulusurmaajat Suomessa ovat olleet nuoria miehiä, iältään 14–25-vuotiaita. Lehti (2007, 11) huomauttaa, että suomalaisten nuorten rikollisuus on kansainvälisesti vertaillen suhteellisen vähäistä. Tästä syystä nuorten tekemät vakavat henkirikokset, kuten erityisen julmat koulumurhat ovat koko Suomea rankasti järkyttäviä ja ennalta odottamattomia tapahtumia. Yleisintä on, että väkivaltaa esiintyy poikien toimesta (Mankkinen, Evwaraye & Vertio 2012, 12). Sisäasianministeriön toteuttama tutkimus *”Miksi nuori surmaa? Yhteenveto nuorten tekemistä suunnitelmallisista henkirikoksista ja niiden taustoista”* (Mankkinen, Evwaraye & Vertio 2012, 8) esittelee dramaattiset tulokset siitä, kuinka suurin osa poliisin tietoon tulleista henkirikosten yrityksistä ja törkeistä pahoinpitelyistä ovat 18–20-vuotiaiden tekemiä. Huolestuttavaa tilastossa on myös se, että toiseksi eniten näitä tekevät 15–17-vuotiaat ja vasta huomattavasti heidän jäljessään tulevat kaikki muut yli 20-vuotiaat yhteenlaskettuna. Päihteiden käyttö, huono koulumenestys ja epäsosiaalinen

persoonallisuushäiriö ovat yleisiä taustatekijöitä henkirikoksen tehneellä nuorella. Useimmat nuorten tekemät henkirikokset tapahtuvat alkoholin vaikutuksen alaisena (Mankkinen ym. 2012, 10). Tällaiset teot ovat usein impulsiivisia ja enemmän hetken mielijohteesta tapahtuneita pahan purkauksia. Näitä jopa huolestuttavampia ilmiöitä ovat nuorten tekemät suunnitelmalliset henkirikokset, kuten kouluhyökkäykset, joissa alkoholi tai päihteet eivät ole olleet tiedettävästi läsnä. Mankkisen, Evwarayen ja Vertion tutkimus ”*Miksi nuori surmaa? Yhteenveto nuorten tekemistä suunnitelmallisista henkirikoksista ja niiden taustoista*” (2012) keskittyy vertailemaan kahdeksaa nuoren tekijän tekemää henkirikostapausta vuosilta 1989–2012. Verrattuna useimpiin nuorten tekemiin henkirikoksiin, näissä poikkeuksellista ovat teon suunnitelmallisuus sekä useimmissa tavoitte tappaa useampi ihminen. Näihin tapauksiin sisältyvät myös Rauman, Jokelan ja Kauhajoen kouluampumiset. Ennen Kuopion kouluhyökkäystä tapahtuneista koulusurmista Turun ja Kuusankosken tapaukset jäivät tässä tutkimuksessa käsittelemättä.

Tutkimuksesta ilmenee, että nuorten ja aikuisten tekemät henkirikokset poikkeavat tilastoissa usean asian suhteen toisistaan. Nuorten tekojen piirteistä myös kouluhyökkäyksiin pätevät selkeä suunnitelmallisuus, julkinen paikka, ainakin osin tuntemattomat ihmiset kohteena ja teon erityinen raakuus. Suunnitelmallisiin väkivallantekoihin liittyy usein tekijän jonkinasteinen yksinäisyys ja sosiaalinen eristyneisyys. Täten itsetuhoiselle joukkosurman suunnittelijalle yksikin hyvä ihmissuhde voi olla äärimmäisen arvokas. On todisteita, että esimerkiksi sekä Jokelan että Kauhajoen tapauksissa tekijöiden seurustelusuhteet olivat päättyneet hiljattain ennen tekopäivää. Sosiaalisuus saattaa eristyneemmällä nuorilla siirtyä internetin maailmaan. Sekä Jokelan että Kauhajoen koulusurmien tekijät olivat olleet aktiivisia osallistujia internetin nettikeskustelupalstoilla ja hakeneet sieltä tietoa aiemmista kouluampumisista. Myös väkivaltaviihteen kuluttaminen on ollut ominaista molemmille tekijöille. Turun, Kuusankosken ja Rauman koulusurmat tapahtuivat 1980-luvulla, jolloin suhde netin käyttöön sekä väkivaltaviihteeseen ja sen kulutukseen olivat hyvin erilaisia. Toisin sanoen kiinnostusta väkivaltaan ei ole voitu määritellä tietokone- ja pelikonsolikäyttötymisten perusteella. (Mankkinen ym. 2012, 9, 19 & 31–34.)

Henkilökuvausten ja tekojen piirteiden lisäksi tutkimus (Mankkinen ym. 2012, 36–38) kuvailee myös erilaisia teorioita kouluampumisten motiiveista. Ensimmäinen näkökulma on pitää kouluampumisia sisäisen pahoinvoinnin ja ainakin osittain tiedostamattomien syiden

seurauksena. Toinen näkökulma on koulusurmista kostona, jolloin iskujen uhrit ovat ainakin osittain valikoituja henkilöitä tai tietyn ihmisryhmän edustajia, eikä sattumanvaraisia. Esimerkiksi Rauman kouluampumisessa on viitteitä kostomotiiveista, sillä uhriksi valikoituivat tekijää kiusanneet luokkalaiset. Myös Kauhajoen tekijä antoi viitteitä kostomotiiveista ainakin osin selvästi valikoiduilla uhreilla. Kolmas tapa on nähdä kouluampumiset ihmisvihasta johtuvina vihanpurkauksina ja tahallisen suuren vahingon tuottona. Myös aiempien, usein ulkomailla tapahtuneiden, tapausten matkiminen ja julkisuushakuisuus sekä sitä kautta saavutettu kunnia ovat nousseet esiin motiiviteorioissa. Jokelan koulusurmista tekijän motiivi oli ihmisviha ja tarkoitus tappaa mahdollisimman monta. Lisäksi tavoite oli herättää huomiota, minkä vuoksi kohteeksi valikoitui koulu. Teko voidaan siis nähdä julkisuushakuisuutena.

Tutkimus kertoi, kuinka sekä Jokelan että Kauhajoen kouluampumisessa oli toistunut perhe- ja lapsisurmille tyypillinen ennakkovaroituksen antaminen. Molemmat tekijät olivat antaneet selkeitä viitteitä tulevista teoista, sekä puheissaan että internetiin ladatussa materiaalissa. Yleensä väkivaltaisiin henkilöihin yhdistetyt ominaisuudet, kuten huono koulumenestys ja hankala perhetausta eivät näytä pitävän paikkaansa tarkastellessa Suomen koulusurmien tekijöitä. (Mankkinen, Evwaraye ja Vertio 2012, 43–45.)

3.2.2 Suomen koulusurmien vaikutukset yksilö-, yhteisö- ja yhteiskuntatasolla

Sisäasianministeriön tutkimus *”Miksi nuori surmaa? Yhteenveto nuorten tekemistä suunnitelmallisista henkirikoksista ja niiden taustoista”* (Mankkinen, Evwaraye & Vertio 2012) kokoaa kattavasti yhteen yksilöllisten tekijöiden lisäksi mahdollisia yhteiskunnallisia vaikuttajia väkivaltaisuuksiin. Tutkimus ottaa myös huomioon komponentit, jotka aiheuttavat kuilun yksilön ja yhteiskunnan välillä. Yhteiskunnallisia riskitekijöitä on löydetty lukuisia. Esimerkiksi Kauhajoen ja Jokelan kouluampumisiin näistä on yhdistetty muun muassa yhteiskunnan kovuus, internetin mahdollistama toisten tapausten ihannoiti ja mallin ottaminen, koulukiusaaminen, yhteisöllisyyden puute, mielenterveyden ja kouluterveydenhuollon ongelmat, kansanluonne, ampumaluvan liian helppo saatavuus ja

yhteiskunnan kontrollin pettäminen. Vaikka Suomea on pidetty korkean luottamuksen maana ja tämä pitää paikkaansa esimerkiksi nuorten suhtautumisessa yhteiskunnallisiin instituutioihin, samalla luottamus kanssakansalaisiin on heikentynyt. Tällainen yhteisöllisyyden tunteen katoaminen johtaa entistä helpommin yksinäisyyden tunteeseen ja sosiaaliseen eristäytymiseen. Suomen perinteikäs ”yksin pärjäämisen kulttuuri” on vaaraksi sekä yksilöille että koko kansan yhteisölle. Internetin rooli korostuu yksilöillä, joilla ei ole juurikaan kasvokkaista sosiaalista kanssakäymistä esimerkiksi ikätovereiden kanssa. Netti tarjoaa ihailijat ja tukijat lähes aatteelle kuin aatteelle, joten esimerkiksi koulusurmien suunnittelu saattaa saada kannustavaa vahvistusta netistä. Vaikka nuoren outo käytös huomattaisiin, tarvitaan ammattilaisten apua tilanteen parantamiseksi. Tutkimuksesta käy ilmi, että useissa kouluissa oppilashuollossa on vakavia puutteita. Monissa kunnissa kuraattori- ja psykologipalvelut ovat jopa täysin järjestämättä. Toinen koulusurmiin liittyvä paljon huomiota saanut asia on löyhät perusteet aseluvulle ja aseiden liian helppo saatavuus. Tästä tehtiinkin parannus ja Kauhajoen koulusurmien jälkeen vuonna 2011 aselupalait ovat tiukentuneet ja ikärajoja nostettu. (Mankkinen ym. 2012, 56–64.)

Yhteiskunnan ja yksilön väliset riskejä aiheuttavat tekijät saattavat Mankkisen ym. (2012, 47–52) mukaan olla muun muassa väkivaltaviihde, mielenterveysongelmat ja koulukiusaaminen. Nämä tekijät aiheuttavat kitkaa yksilön suhtautumisessa yhteiskuntaa kohtaan ja johtaa laajamittaiseen ulkopuolisuuden tunteen kokemiseen. Nuorten, etenkin poikien ja miesten väkivaltaviihteen kulutus on yleistä. Tutkijat ovat löytäneet eriäviä tuloksia väkivaltaisten videopelien kulutuksen ja nuoren aggressiivisuuden välillä. Yhdestä näkökulmasta pelit ovat suhteellisen normaali asia, eivätkä todistetusti johda kuluttajan vihamielisyyteen tai väkivaltamyönteisyyteen. Toisaalta esimerkiksi sekä Jokelan että Kauhajoen koulusurmaajat pelasivat paljon ampumispelejä ja ensiksi mainitun ampumispelien pelaaminen kiihtyi selvästi viimeisen vuoden ajan ennen tekopäivää. Loppujen lopuksi tutkimukset ovat johtaneet päätelmään, että väkivaltaisten videopelien pelaaminen on riskitekijä vain nuorilla, joilla on muitakin aggressioon ja väkivaltaan altistavia ominaisuuksia tai elementtejä elämässään. (Mankkinen ym. 2012, 47.)

Mielenterveysongelmat ovat valitettavan yleinen asia Suomessa ja suomalaiset nuoret kärsivätkin muita pohjoismaisia nuoria enemmän sosiaalisista ja psykologisista ongelmista. Vaikka hoidot erilaisiin ongelmiin ja häiriöihin ovat suhteellisen tehokkaita, vain osa tarvitsevista hakee apua. Esimerkiksi masennusta sairastavista nuorista vain noin puolet

hakeutuvat hoidon piiriin. Osalle kynnys hoitoon hakeutumiseen on henkisesti liian suuri, mutta osassa tilanteissa syynä ovat hajanaiset palvelut ja avun saatavuuden heikkous. (Mankkinen ym. 2012, 48–49.) Esimerkiksi Jokelan ja Kauhajoen koulusurmissa tekijöiden mielenterveysongelmat olivat olleet tiedossa ja Jokelan koulusurmaaja oli vanhempien toimesta yritetty saada nuorisopsykiatriseen hoitoon, mutta ongelmat olivat määritelty liian lieviksi ja hoito evätty. Myös Kauhajoen kouluampujan mielenterveydelliset ja psyykkiset ongelmat olivat tiedettävästi alkaneet jo varhaislapsuudessa. Mielenterveysongelmat liittyvät usein myös koulukiusaamiseen. Kiusaajat ja kiusatut molemmat kärsivät muita enemmän mielenterveysongelmista. Sekä Rauman, Jokelan että Kauhajoen kouluampujat olivat kaikki kärsineet koulukiusaamisesta. (Mankkinen ym. 2012, 27–28 & 52.)

Myös Kivivuori (2007, 18–19) esittää kouluampumisten ehkäisymahdollisuuksiksi mielenterveyspalveluiden ja oppilashuollon riittävän saatavuuden varmistamisen, nuorilta ampuma-aseiden saatavuuden estämisen sekä kriittisen pohdinnan median roolista ja uutisoinnin sekä muun materiaalin tuottamisen vapaista oikeuksista. Toisin sanottuna Kivivuori kritisoi jyrkästi viihdearvollaista uutisointia tai todellisten tragedioiden pohjalta tuotettua viihdemateriaalia, kuten elokuvia.

Vuori (2015) etsi tutkimuksessaan *Social Solidarity and Fear of Crime - Community and Individual Approaches in Responses to Mass Violence After School Shootings* niin yksilöllisiä kuin yhteisöllisiä vaikutuksia Jokelan ja Kauhajoen kouluampumisten seurauksista. Vuori (2015, 5) kertoo aiempien tutkimusten löytäneen ristiriitaista tietoa väkivaltatragedian yhteisöllisistä seurauksista: sekä yhteisöllisyyden tunnetta lisääviä että epäluottamuksen kasvua. Vuoren (2015, 6) oman tulkinnan mukaan tämä voi selittyä kahden eri ilmiön kasvulla. Surun kautta yhteenkuuluvuuden tunne voi lisääntyä ja oma yhteisö tiivistyä, mutta samalla myös ryhmäjako yhteisön sisäistenkin ryhmien välillä korostuu johtaen epäluottamukseen.

Suomen kouluampumisten yhteisölliset vaikutukset olivat tutkimuksen mukaan erilaiset Jokelan ja Kauhajoen tapausten jälkeen: Jokelassa koettiin enemmän sekä yhteisön tiivistymisen tunteita kuin myös omaa yhteisöä kohtaan epäluottamuksen heräämistä. Kauhajoen kohdalla reaktiot eivät olleet yhtä selkeitä. (Vuori 2015, 64–67.) Yksilövaikutuksista Vuori (2015, 71) huomasi, että 18–34-vuotiaat naiset olivat eniten huolissaan iskujen uusiutumisesta, kun taas samanikäiset miehet olivat kaikista ikäryhmistä vähiten huolissaan. Huolta lisäsi myös, jos perheessä oli kouluikäisiä lapsia tai jos tuttava

oli ollut uhrina iskuissa. Kaikista voimakkain vaikuttava tekijä yksilötasolla oli kuitenkin mielenterveys. Lievätkin psyykkiset ongelmat tai sairaudet lisäsivät ahdistusta iskujen uusiutumisesta. Yksilö- ja paikallistason vaikutuksia yhdistelevä tutkimus tuo moninaista tietoa reaktiosta tragedian tapahtuessa, mistä voi olla suurta hyötyä mahdollisimman kattavassa jälkihoidossa. Vuori (2015, 6) kuvailee massaväkivaltaa ”*uuden epävarmuuden tunteen lähteeksi*” paikallistasolla, jota on tutkittu suhteellisen vähän.

3.3 Suomen koulusurmat ja median toiminta

2000-luvun koulusurmien uutisointi herätti keskustelua median roolista tragedioissa ja journalistien toiminnasta. Vaikka tietoa tarvitaan, sen hankinnan ei haluta tapahtuvan millä keinoin hyvänsä. Kuten jo aiemmassa luvussa käy ilmi, median rooli on monimutkaistunut tiedon yksisuuntaisesta toimittamisesta kompleksisemmaksi osaksi yhteiskuntaa. Sumiala ja Tikka (2009, 6) esittelevät, kuinka media on muuntautunut tiiviiksi osaksi tragedian tapahtumaa ja media on osuvampi ajatella viestinviejän sijaan tilana, joka liikuttaa informaatiota ja jossa tapahtuu kommunikaatiota ja vuorovaikutusta. Näin media muokkaa ja rakentaa tapahtumaa ja ohjaa sen yhteiskunnallista asemaa. Näsin, Tanskasen, Haaran, Reunasen ja Kivivuoren (2018, 6) tutkimus osoitti, että suomalaisten rikostiedon päälähde on uutismedia. Nykyaikana uutisointia erilaisista rikoksista ja onnettomuuksista näkee ja kuulee medioissa päivittäin. Tämän aihepiirien esille tuonti suomalaisessa uutisoinnissa on alkanut lisääntyä kuitenkin vasta 1990-luvulla. Rikosjournalismi haki suuntaa ja rajojaan ensimmäisen vuosikymmenen, mutta 2000-luvun uutisoinnissa oli jo vakiinnuttu nykyajalle tyypilliseen yksityiskohtaisuuteen ja jatkokertomusten rakentamiseen, mutta samalla uhrien kohtaloiden kunnioittamiseen. (Raittila ym. 2008, 19–21.)

Media on saanut osakseen paljon kritiikkiä, nimenomaan rikosjournalismin osalta. Esimerkiksi Jokelan kouluampumisten jälkeen koulun oppilaat keräsivät adressin toimittajien epäasiallisen käytöksen vuoksi (Hakala 2009, 48). Toimittajat kokevat suurta arvostelua ja suoranaista halveksuntaa. Media voidaan kuitenkin nähdä toisessakin valossa. Hakala (2009, 24–25) julistaa median osaksi tragedioiden toipumisprosessia, jossa

tiedotusvälineiden kautta saatava tieto on edellytys yksilön psyykkiselle katastrofin käsittelylle. Toisaalta Hakala toteaa myös, että vaikka toimittajilla tulisi olla vapaus tehdä työnsä tärkeän tiedon levittämiseksi, on heidän vastuullansa arvioida haastateltavan psyykkinen tila ennen haastattelun ottamista.

2000-luvulla ennen Kuopion tapausta tapahtuneiden kouluhyökkäysten käsittelyä mediassa on tutkittu esimerkiksi kattavissa tutkimuksissa *Jokelan koulusurmat mediassa* (Raittila ym. 2008) ja *Kauhajoen koulusurmat mediassa* (Raittila ym. 2009). Näistä ensimmäinen vuonna 2008 valmistunut tutkimus Jokelan kouluampumisesta keräsi kattavan media-aineiston eri lehdistä ja tv-lähetyksistä sekä näihin liittyvistä nettisivustoista. Aineistoa täydensi vielä 88:n henkilön haastattelu, jossa mukana oli journalistien lisäksi viranomaisia sekä yleisön ja koulun oppilaiden edustajia (Raittila ym. 2008, 25–27). Tapahtuma oli ensimmäinen, jossa uutisvälineet ottivat verkon tasavertaiseksi alustaksi, eivätkä säästelleet informaatiota esimerkiksi seuraavan päivän julkaisuihin. Samalla suurimmat mediatilat kilpailivat uutisoinnin kattavuudesta verkossa ensimmäistä kertaa. (Raittila ym. 2008, 43 & 88.)

Mankkisen, Evwarayen ja Vertion (2012, 61) tutkimuksessa ”*Miksi nuori surmaa? Yhteenveto nuorten tekemistä suunnitelmallisista henkirikoksista ja niiden taustoista*” kerrotaan Jokelan ja Kauhajoen kouluampujien tähdännän laajaan mediahuomioon. Kouluampumisten jälkeen kouluhyökkäysten uhkausten määrä on aina hetkellisesti koholla. Niitä ilmenee esimerkiksi sosiaalisen median eri alustoilla. On tärkeä pohtia viestinnän moraalisia rajoja kuin uutisoinnin kohde on traumaattinen tapahtuma kuten kouluisku. *Jokelan koulusurmat mediassa* (Raittila ym. 2008, 83–86) kuvasi osuvasti riitaa journalistien ja kriisityöntekijöiden välillä: toinen väittää toisen traumatisoivan haastateltavia ja toinen syyttää toista ylisuojelemisesta ja tiedon piilottamisesta. Molempien tahojen tavoitteet ovat kuitenkin saavutettavissa. Raittilan ym. (2008, 86) mukaan ammattiauttajien myönteinen suhtautuminen toimittajiin pystyy edistämään tärkeän tiedon tuottamista muille samalla suojellen asianomaisia ylimääräiseltä ahdistukselta. Viranomaisten ja kriisityöntekijöiden yhteistyö journalistien kanssa on kaikkien etu, sillä median luomat mielikuvat vaikuttavat välittömästi kansalle välittyvään kuvaan esimerkiksi viranomaisten toimien tehokkuudesta. (Visuri 2011, 146.) Silti kansallisen tason tragedioissa median rooli on näyttäytynyt kansalaisille hyvin ristiriitaisena.

Tutkimushankkeen ja -raportin toinen osa, *Kauhajoen koulusurmat mediassa* (Raittila ym. 2009) on koottu samantapaisesta media- ja haastatteluaineistosta kuin ensimmäinen

tutkimus. Jatko-osa keskittyi pääosin vertailemaan uutisointia ja median käytöstä kahden koulusurman välillä ja löysi merkittäviä eroja. Erot johtuivat pääosin toimittajien toimintatapojen muutoksesta, mikä johtui Jokelan tapauksesta syntyneestä kritiikistä ja kohusta. Toimittajat lähestyivät tapausta huomattavasti varovaisemmin, mikä puolestaan heijastui hidastempoisempaan ja harkitumpaan uutisointiin. Samalla kun journalistien hienotunteisuus ilahdutti väkijoukkoja, journalistit itse kokivat mediasisältöjen rakennuksen hankalana tiukempien toimintasäädösten takia. (Raittila ym. 2009, 6–8 & 11–17.)

Jokelan ja Kauhajoen kouluampumisten uutisoinnin ja mediakäytöksen vertailussa nousi esille muutama huomionarvoinen seikka. Ensiksi, vaikka journalistien toiminta oli varovaisempaa myöhemmin tapahtuneessa Kauhajoen kouluhyökkäyksessä, sen uutisoinnin yhteydessä nostettiin vertailun vuoksi esiin myös Jokelan tapauksen materiaaleja. Näiden käyttöä ei aikoinaan harkittu, joten tämä saattoi olla hyvin traumaattista esimerkiksi Jokelan tapauksen eläneille. Toiseksi, vaikka tekijöistä annetut kuvaukset erosivat suurimmaksi osaksi toisistaan, media pyrki näyttämään tekijät toisensa kaltaisina. Uutisoinnissa korostettiin mitättömiä yhtäläisyyksiä, kuten hiustyyliä. Tällä tavoin edellinen, Jokelan tapaus, pidettiin yllä uuden samakaltaisen tragedian tapahtuessa. (Raittila ym. 2009, 66–68.) Medialle on tyypillistä vertailla samankaltaisia tapauksia keskenään ja tuoda korostetusti esille samanlaisuudet ja eroavaisuudet. Kolmanneksi tutkimukset median toiminnasta tragedian hetkellä näyttävät tuovan esiin äärimmäisen tärkeää tietoa nykyjournalismin tavoitteista, herkkyydestä ja alan erityispiirteistä.

Media pyrkii jakamaan nopeasti tietoa kansalle. Media-alan toimijoita ei ole opetettu toimimaan auttajina, kun tragedian tapahtuu, vaan heidän keskeinen päämääränsä on tuottaa tietoa. Tämä luo kyynisiä asenteita koko alaa kohtaan (Raittila ym. 2009, 112). Median on tasapainoiltava yhteiskuntaa koskettavan ja kiinnostavan uutisoinnin sekä liiallisten yksityiskohtaisuuden välillä. Henkilökohtaisia asioita vältellään, jotta kunnioitus uhreja ja heidän omaisiaan kohtaan säilyy. Yksityiskohtaisuudet sekä laaja tekijän saama mediahuomio ovat potentiaalisia lietsojia ja mallin antajia uusille teoille, vaikka ristiriitaisesti tiedon välittämisen yksi tärkeimmistä tarkoituksista on tulevien rikosten ennaltaehkäisy. (Mankkinen, Evwaraye ja Vertio 2012, 62.) Suomalaisen median tutkimus

haastaa alan toimijat tarvittavaan itsekritiikkiin ja laajentaa näkökulmia median toiminnan ja vaikutusten monimutkaisesta maailmasta.

4 AINEISTO JA METODI

4.1. Aineiston valinta ja esittely

Lähdin lukemaan eri uutissivustoja ja päädyin käyttämään neljän eri perinteisen uutissivuston materiaaleja: Savon Sanomien, Helsingin Sanomien, Ilta-Sanomien sekä Ylen. Kansallisen mediatutkimuksen mukaan (KMT 2021) vuonna 2020 digitaalisten versioiden kuluttajia viikossa on Ilta-Sanomilla 2 835 000, Helsingin Sanomilla 1 501 000 ja Savon Sanomilla 153 000. FIAM-mittausten mukaan (2021) Yle saavuttaa nettisivustonsa kautta viikossa jopa yli 2 000 000 ihmistä. Ilta-Sanomien uutisarkistoja pystyi selaamaan kirjautumatta ja Ylen arkistoihin pääsi käsiksi luomalla ilmaiset tunnukset. Helsingin Sanomien ja Savon Sanomien sivustot olisivat näyttäneet kirjautumatta ainoastaan osan uutisista, joten loin näille sivustoille maksulliset tunnukset. Näin varmistin pääsyn kaikkiin minulle merkityksellisiin uutisiin. Jokaisella sivustolla oli hakukoneet, joista pystyi etsimään uutisia hakusanojen avulla. Rajasin uutiset aikavälille 1.10.2019-31.12.2019, eli kouluiskun tapahtumapäivästä vuoden loppuun asti. Minun oli asetettava takaraja valitsemini uutisiin, jotta en päätyisi laajentamaan materiaalia loputtomiin.

Mediasivustoilla Kuopion kouluiskusta puhuttiin kouluiskuna, väkivallantekona, koulumurhana ja koulusurmana. Osalla sivustoista oli luotu myös aihetunniste, jonka perusteella löysi periaatteessa kaikki tapahtuneeseen liittyvät uutiset. Halusin kuitenkin varmistaa, että saan alkuun materiaaliksi myös uutiset, jotka sivuavat tapahtunutta, vaikka käsittelevät pääsääntöisesti jotain toista aihetta. Syötin hakukoneisiin sanat ”Kuopio” ja ”koulu”. Esimerkiksi Savon Sanomien sivulla valmis aihetunniste ”Kuopion kouluisku” tarjosi 79 aikavälini uutista, mutta haettuani edellä mainitulla tavalla sain kolmekymmentä uutista lisää, jotka jollain tapaa käsittelivät tai mainitsivat myös Kuopion kouluiskun. Oletettavasti hakusanat tarjosivat myös monta minulle epärelevanttia uutista. Haastetta toi myös se, että kaikkien sivustojen hakukoneet eivät aivan noudattaneet kronologista järjestystä, joten minun oli loppujen lopuksi käytävä sivustoilta läpi yhteensä noin tuhat uutista tai uutisotsikkoo, joista 291 päätyivät jatkokäsittelyyn. Eniten uutisia valikoitui

paikallislehden Savon Sanomien sivulta, jonka määrä oli lähes kaksinkertainen muihin sivustoihin verrattuna.

Tämän jälkeen luin uutiset uudestaan läpi, tällä kertaa oma tutkimuskysymys kirkkaana mielessä. Päätin valita mukaan varsinaisten uutisten lisäksi myös pääkirjoitukset, kolumnit ja mielipidekirjoitukset. Näitä muita tekstilajeja oli joukossa alle kaksikymmentä. Jatkossa kutsun kaikkia käyttämiäni mediasisältöjä uutisiksi, enkä erottele lajeja toisistaan. Uskon, että tyyli- ja laajasta huolimatta ihmiset ovat lukeneet laajasti kaikkea aiheesta kirjoitettua, joten myös muut tekstilajit kuin viralliset uutiset ovat vaikuttaneet lukijoihin. Lisäksi kaikki tekstit löytyvät uutissivustoilta, joten uskon lukijoiden määrittelevän ne mielessään enemmän tai vähemmän uutisteksteihin. Karsin kuitenkin pois epäoleelliset, kuten uutisen, jossa tapaus mainittiin vain lyhyesti yksittäisen ihmisen esittäessä surunvalittelut. Tämän jälkeen minulla oli kasassa lopullinen aineistoni; kolmen kuukauden ajalta 282 uutista joista 46 oli Helsingin Sanomien, 65 Ilta-Sanomien, 66 Ylen ja 105 Savon Sanomien artikkeleita. Aineiston jatkokäsittelyssä kerron lisää luvussa 4.2.

Nettimateriaali tutkimusaineistona saattaa olla eettisesti kompleksinen valinta. Tutkimuksen koostuessa internetistä löytyvästä materiaalista suurin huolenaihe on julkisuus. On pohdittava tarkoin, kuinka julkiseksi teksti on tarkoitettu ja voiko sisällön julki tuomisesta koitua haittaa sisällön alkuperäiselle tuottajalle (Laaksonen, Martikainen & Tikka 2013, 20–21). Tämän tutkielman materiaali koostuu uutisteksteistä jotka ovat lähtökohtaisesti aina tarkoitettu julkiseksi materiaaliksi. Vaikka osa näistä on maksullisten tunnusten takana, en luokittele niitä ”yksityisiksi” teksteiksi. Uutissivustojen tekstit pysyvät myös suhteellisen samanlaisena julkaisun jälkeen, eivätkä ”elä” ja muokkautu samoin kuin esimerkiksi kommenttipalstat ja muut netin tarjoamat materiaalit (Laaksonen ym. 2013, 20). Uutiset saattavat päivittyä, mutta mikäli aiheesta tulee merkittävästi lisää informaatiota, sivustoilla on tapana tehdä uusi uutinen ennemmin kuin muokata vanhaa. Tämä on kannattavampaa itse sivustoille näkyvyyden kannalta. Joitain päivityksiä käyttämiini teksteihin on tullut, mutta ne on lisätty yleisesti vuorokauden sisällä alkuperäisestä julkaisupäivämäärästä. Uutiset, jotka keräsin väliltä 1.10.2019–21.12.2019 olen tallentanut itselleni jatkotutkimusta varten keväällä 2020.

4.2 Tutkimusmenetelmät

Kuten aiemmin mainittu (ks. luku 2), Goffmanin kehysanalyysi on teoreettisen tason teos joka ei tarjoa kovinkaan paljon konkreettisia ohjeita kehystysten löytämiseen tai niiden analyysiin (Puroila 2002, 51). Siitä huolimatta monilla eri tieteenaloilla on tehty kehysanalyysiin pohjautuvaa tutkimusta. Tutkimukset pyrkivät eri keinoin ja näkökulmin löytämään ja tutkimaan asioiden tai tilanteiden kehystyksiä. Koska varsinaista mallia kehysanalyysille tutkimusmenetelmänä ei ole, tutkijan on sovellettava Goffmanin ajatuksia tai tukeuduttava muiden tutkijoiden tulkintoihin kehysanalyysin konkreettisesta käyttämisestä. Idealtaan kehysanalyysi toimii enemmän lähtökohtana ja lähestymistapana tutkimukselle, kuin varsinaisena ohjeistettuna tutkimusmenetelmänä (Puroila 2002, 51).

Tutkimusmenetelmänä kehysanalyysi auttaa tutkimuskohteen monikerroksisuuden paljastumisen. Paljastuvat kehystykset eivät ole muuttumattomia, vaan kehystys muuttuu tilanteesta muuttuessa tai uuden tiedon ja kokemuksen myötä. (Anis 2006, 112.) Media tuottaa tragediauutisoitua monista eri näkökulmista. Tutkimuksessa paljastuvat kehystykset eivät ole mediaa ohjailevia uutisoinnin kaavoja, vaan ennako-oletuksia tilanteesta jotka vaikuttavat uutisoinnin rakentumiseen. Kehysten esille tuominen auttaa ymmärtämään, kuinka lähtökohtaiset näkökulmat tilanteisiin ohjaavat niin median toimintaa kuin vastaanottajien tulkintaa tilanteesta.

Kun olin tutustunut kehystyksiin teorian tasolla niin Goffmanin kuin muidenkin tutkijoiden kautta (esim. Peräkylä 2001; Puroila 2002), aloin käymään aineistoani läpi ja hahmottelemaan mahdollisia tuloksia. Käytin analyysiin apuna Atlas.ti -testinkäsittelyohjelmaa, jonka avulla samankaltaiset tekstit oli helppo kategorisoida *koodaamalla*, eli luomalla aihe-tunnisteita itse rajaamalla tekstin osiolle. Tein ohjelmistoon koodeja sen perusteella, millainen mielikuva minulle uutisesta syntyi; mistä lähtökodista uutinen toteutettiin ja mitä asioita siinä korostettiin. Koodeja luodessani pohdin kehystyksiin viitaten ennako-oletuksia ja uutisten näkökulmia, mutta pyrin olla rajoittamatta koodaustani vielä liikaa. Aineiston huolellisen läpi käynnin jälkeen koodeja oli kertynyt parikymmentä. Tämän jälkeen aloin tarkastelemaan, millaisia mahdollisia kehystyksiä koodien perusteella uutisoinnissa oli. Kehystyksiä luodessani pääkysymys mielessäni oli; mistä lähtökohdista uutinen on rakennettu? Tässä minua auttoi myös kehysanalyysin perustana tunnettu ajatus

”mitä tässä on tekeillä?”, eli mikä oletus tilanteesta tai asetelmasta uutista tehdessä on ollut. Vastaus kysymykseen on tilanteen kehystys. Minun tehtäväni oli vastata kysymykseen joka uutisen ja koodin kohdalla ja luoda vastauksista kategoriat. Nämä kategoriat ovat tuloksissa esiteltävät kehykset. (Peräkylä 2001, 356.)

Kehysanalyysiä tehdessä tutkijan on ymmärrettävä, että myös hänellä on kehystykset eri tilanteista. Oma kokemusmaailma ja ajatusmallit säätelevät sitä, kuinka ja *mistä kehyksistä* tutkimuskohdetta tarkastellaan. Omien kehyksien ymmärtäminen ja tunnistaminen on välttämätöntä riippumattoman tiedon tuottamiseksi. Tästä huolimatta tutkijan löydökset ovat aina mahdollisimman objektiivinen, mutta silti subjektiivinen tulos.

4.3 Katastrofiuutisoinnin ja tämän tutkielman eettinen perusta

Tragedia uutisoinnilla on eettinen perusta johon vedoten toiminta on hyväksyttävää ja eettisesti kestävä. Samoilla eettisyyden periaatteilla perustelen myös tämän tutkimuksen. Journalistien etiikka on ollut ilmiönä olemassa Suomessa jo sata vuotta (Mäntylä 2004, 133). Kuten koko journalistiikan pelikenttä, myös sen ohjeistukset ja etiikka ovat muuttunut moneen otteeseen ja jatkavat muokkaantumista edelleen.

Uutisoinnin etiikka voidaan perustella puhtaasti lakeihin nojaten; sananvapauslaki sallii suhteellisen avoimen tiedottamisen, mutta rikoslaki ja julkisuuslaki rajoittavat tätä suojellen esimerkiksi yksilön yksityisyyttä tai estäen loukkaamista. (Jaakkola 2013, 284–285.) Laillisuus ei ole ainut toimittajien työtä määrittelevä taho. Toimittajia on lisäksi ohjaamassa Julkisen sanan neuvoston vahtimat Journalistiliiton hyväksymät Journalistin ohjeet sekä mahdolliset tiedotusvälinekohtaiset ohjeistukset (Mäntylä 2004, 10 & 24.) Näiden ohjeiden ja lakien lisäksi journalistien työssä painotetaan hyvien tapojen noudattamiseen (Jaakkola 2013, 283). Journalistin (sekä tiedotusvälinekohtaiset) ohjeet, laillisuus ja hyvät tavat ovat kolme osiota jotka muodostuvat eettisyyden kulmakivet toimittajan työssä.

Vaikka uutinen olisi affektiivinen, sen uutisointi perustuu samoihin seikkoihin mihin muutkin uutiset; siitä tulee välittää totuudenmukaista ja laajaa informaatiota kansalle. Pääasiassa tieto välitetään kansalle kahdenlaisista aiheista: niistä, jotka joko kiinnostavat

ihmisiä tai niistä, jotka kertovat yhteiskunnallisesti merkittävistä toimista ja tapahtumista (Huovila 2005, 7–8). Uutisointi rikoksista ja katastrofeista toteuttaa yleensä molemmat. Olisi siis hieman outoakin, että kriisien keskellä uutisointi jätettäisiin pois tai mahdollisimman vähälle huomiolle. Kuten Huhtala ja Hakala (2007, 30) toteavat; ”*Viestintä on tiedonsiirtoa, yhteisyyden rakentamista ja sanoman levittämistä - myös kriisissä.*” Katastrofin sattuessa nykyaikainen nopea uutisointi kiihtyy entisestään. Väärän tiedon leviämisen riski kasvaa ja lukemattomat otsikot aiheesta saattavat saada uutisoinnin näyttämään ”jutulla mässäilyltä”. Toisaalta nopeasti päivittyvät uutissivustot voidaan ajatella myös mahdollisimman kattavana ja avoimena viestintänä kansalle.

Itse uutisointi esimerkiksi koulusurmista on siis eettisesti perusteltua. Se on tiedon jakamista tärkeästä yhteiskunnallisesta tragediasta, joka varmasti koskettaa koko kansaa. Haasteen tuo se, *kuinka* tätä uutisointia toteutetaan. Esimerkiksi Jokelan kouluampumisessa toimittajat saivat paljon kritiikkiä osakseen (esim. Hakala 2009, 48). Kauhajoen kohdalla virheistä oli opittu, eikä median toiminnasta syntynyt samankaltaista kohua. Toimittajien eettisyys liittyy tiedosta tulleeeseen valtaan ja vastuuseen tästä vallasta (Huovila 2005, 167). Kun puhutaan kouluampumisten kaltaisista tapahtumista jotka ovat vaatineet kuolonuhreja vastuu tiedon levittämisestä ja asioiden ilmaisutyylillä on oletettavastikin normaalia suurempi. Koulusurmista uutisointi on perusteltua, kunhan uutisointi säilyy lainmukaisena, virallisia ohjeistuksia noudattavana ja hyvien käytöstapojen mukaisena. Viimeinen kohta on hankalamminkin määriteltävissä, mutta se on mahdollista toteuttaa. Toteutumisen määritelmä voisi olla, että mikäli tragedian osalliset tai uhrien omaiset eivät loukkaannu uutisoinnista ja toimittajatyöstä hyvät käytöstavat ovat säilyneet.

Medialla ja tiedotusvälineillä on kiistatta suuri yhteiskunnallinen vaikutus. Perusta koko journalistiikalle on tärkeä; tiedotusvälineisiin tuottamansa sisällön kautta se on tiivis osa koko yhteiskunnan rakentumista ja kehittymistä. Uutiset sekä tuovat tietoa kansalle että vahtivat yhteiskunnan rattaiden pyörimistä. (Huovila 2005, 7–8.) Kansalle on rakentunut oletus, että uutiset kertovat totuuden päättäjien toimista ja viranomaisten teoista, mitään salailematta ja mahdollisimman puolueettomasti.

Uutisointi on heijastuma yhteiskunnan rakentumisesta. Kuinka asiat esitetään ja mitkä seikat kansalle tarjotaan, ovat muokkaantunut yhteiskunnan kehityksen kanssa yhtä matkaa. Täten myös tragediauutisoinnin tutkiminen voi olla yhteiskunnallista tutkimusta joka perustelee myös tätä tutkielmaa. Traagisista ja vakavista tapahtumista uutisoiminen selventää

rakenteita tärkeiden toimijoiden, kuten virkavallan, uutismedian, kansalaisten ja poliittisten päättäjien välillä. Tämä tutkielma pyrkii etsimään yhteiskunnallisia kehyksiä kouluiskun uutisoinnista ja näyttää samalla, mistä lähtökohdista yhteiskunnassamme vakavimmat tragediat esitetään kansalaisille. Lisäksi kaikki uusi tieto koulusurman kaltaisesta tragediasta voi auttaa mahdollisten tulevien tekojen kohdalla toimimiseen, jälkihoitoon ja jopa ennaltaehkäisyyn. Monipuoliset tutkimusnäkökulmat mahdollistavat eri tasojen tekijöiden vertailemisen ja yhdistelemisen.

5 TULOKSET JA ANALYYSI

5.1 Kehysten löytäminen

Aloin hahmottelemaan kehyksiä Atlas.ti -analyysiohjelman avulla. Atlakseen luotujen aihetunnisteiden eli koodien avulla uutiset tai niiden osat oli helppo jaotella ja kategorisoida. Lukiessani läpi aineistoa lisäilin koodeja aina kun uusia teemoja löytyi. Yksittäinen koodi saattoi käsittää koko uutisen tai olla lauseen mittainen. Koodausvaiheessa pyrin sulkemaan ulkopuolelle omat ennako-oletukset tuloksista. Lähestyin siis aineistoa mahdollisimman neutraalisti. Loppujen lopuksi koodeja oli kaksikymmentä ja ne vaihtelivat laajasti aihepiireiltään. Koodit olivat nimeltään esimerkiksi ”motiivin spekulointi”, ”isku täysi yllätys”, ”median rooli tragediassa”, ”syrjäytyneisyyden teema”, ”paniikin kontrollointi” ja ”jälkihoito yhteiskunnan tasolla”.

Koodauksen jälkeen aloin tutkimaan tarkemmin, millaisia suurempia aihekokonaisuuksia aineistosta oli mahdollista hahmotella. Kehysanalyysin periaatteet mielessäni onnistuin jaottelemaan koodit kolmeen eri ryhmään jotka muodostivat lopulliset kehykset. Aineisto piti sisällään koodeja joista ensimmäiset kertoivat selviytymistarinaa, toiset välittivät tietoa mahdollisimman tehokkaasti ja monipuolisesti sekä kolmannet jotka keskittyivät käsittämään mitä tapahtui ja ymmärtämään miksi. Nimesin löydökset selviytymisen kehykseksi, informatiivisuuden kehykseksi ja käsittämisen kehykseksi.

Atlakseen luomistani kahdestakymmenestä koodista puolet koostui teemoista, jotka lajittelin selviytymisen kehyksen alle. Selviytymisen kehys pitää sisällään idean, että iskut uusivat. Uutiset pohtivat mahdollisimman tehokasta torjumista ja toipumista. Koodit jotka luokittuivat selviytymisen kehyksen sisälle, olivat esimerkiksi ”paikallinen ulottuvuus” ja ”uusiin iskuihin varautuminen”. Selviytyminen on yhtä lailla konkreettisia toimia kuin tunteikasta henkistä toipumista.

Loput koodit jakautuivat suunnilleen puoliksi. Osa kuului informatiivisuuden kehykseen. Tämä korostaa viestinnän nopeutta, tarkkuutta ja tehokkuutta. Nopea tiedonkulku on oletettua ja tärkeää niin tapahtumahetkellä kuin pitkään sen jälkeenkin. Informatiivisuuden kehykseen sijoittuvat koodit olivat esimerkiksi ”tahallinen ja tahaton disinformaatio” sekä

”virkavallan viestinviejä”. Virkavallan tiedotustilanteita seurataan tarkasti ja kaikki mahdolliset näkökulmat pyritään löytämään ja esittämään avoimesti.

Kolmas kehys on käsittämisen kehys. Kouluiskun kaltainen tragedia ei vaadi hyväksyntää, mutta ymmärryksen mitä tapahtui ja minkä takia. Kun isku ymmärretään ja sen lähtökohdat käsitetään mahdollisimman tarkasti, se tuo tietoa ja taitoa puuttua mahdollisimman varhaisiin merkkeihin huolestuttavasta käyttäytymisestä. Lisäksi käsittämisen kehys pyrkii vastaamaan kansalaisten uteliaisuuteen tarjoamalla vaihtoehtoisia vastauksia kysymykseen *miksi?*. Koodeja tässä kehyksessä olivat esimerkiksi ”hälyttävä merkki?” ja ”vertailu edellisiin iskuihin”.

Kehysten löytymisen jälkeen työvaiheina olivat niiden esitleminen, vertaileminen toisiinsa ja tulosten analyttinen pohdinta.

5.2 Selviytyminen tragediasta

Selviytymisen kehys käsitti kaiken kaikkiaan kymmenen kahdestakymmenestä koodistani Atlas.ti -ohjelmistossa. Kehyksen teksteissä keskittyminen on nimen mukaan jälkihoidossa ja toipumisessa. Käsittelyssä on myös keinot, jolla uusia tulevia iskuja pystytään estämään, jotta selviytyminen olisi helpompaa tai jopa tarpeetonta.

Jälkihoitoa käsitellään sekä paikallisilla että valtiollisella tasolla. Paikalliset toimet koskevat sekä Kuopion alueella tapahtuvia toimia, mutta myös muualla tehtäviä paikallisia toimia joilla ennaltaehkäistään tulevaa ja toivutaan nykyisestä.

”Hyökkäyksen välittömässä lähiympäristössä olleille opiskelijoille järjestetään tehostettua tukitoimintaa. Lisäksi henkilöstöryhmille tarjotaan mahdollisuutta ryhmissä käydä läpi tilanne asiantuntijan tai ammattiauttajan kanssa loppuviikon aikana.” (D231)

”Kuopion kouluhyökkäys on aiheuttanut runsaasti reaktioita oppilaitoksissa ympäri maata. Esimerkiksi Kouvolan seudun ammattiopisto KSAO on nostanut valmiustasoaan sen jälkeen, kun Savon ammattiopiston tiloissa Kuopiossa yksi ihminen kuoli ja kymmenen loukkaantui.” (D99)

Konkreettisten toimien kautta kriittisesti arvioidaan resurssien riittävyyttä, mutta toisaalta luodaan myös kuvaa kaikista huolta pitävästä ja ahkerasti auttavasta valtiosta.

”Palveluita on lisätty, mutta ne eivät ole edelleenkään niin helposti saatavilla kuin tämänikäisille kansalaisille pitäisi olla”, sanoo aluehallintoylilääkäri Mikko Floréen.” (D21)

”Rinne lupasi, että valtio tukee kuopiolaisia henkisessä jälleenrakennuksessa järkyttävän tapahtuman jälkeen. Tarkoin muotoiltua apupakettia hän ei julkistanut, mutta vakuutti, että rahallistakin tukea pyritään antamaan sellaisiin asioihin, joita Kuopiosta pyydetään.” (D20)

Selviytymisen kehyksessä uutisointi on tunteita korostavaa. Esille tuodaan sekä paikallisia kärsiviä kansalaisia, että henkilöhaastatteluja aiemmissa kouluiskuissa läheisensä menettäneitä.

”Kuopion seurakuntien johtava oppilaitospastori Raimo Hakkarainen kertoo, että järkytys on ollut voimakasta ja syvää. – Tunnelmat ovat epätodelliset. Tiedon vahvistumisen myötä alkaa pikkuhiljaa jäsentyä, mitä on tapahtunut ja mitä tämä merkitsee koulu yhteisölle ja kaupunkilaisille.” (D107)

”Kuopion tragedia voi repiä auki vanhat haavat. Jokela ja Kauhajoki opettivat suomalaiset varautumaan pahimpaan.” (D104)

” FINNILÄ menetti Anu-tyttärensä Kauhajoen koulusurmassa 11 vuotta sitten ... – Ajatukseni ovat olleet Kuopiossa. Voin vain kuvitella, mitä siellä käydään juuri nyt läpi. Tiedän, että oppilaille ja omaisille iskusta toipuminen tulee olemaan pitkä tie.” (D287)

Yhteisöllisyys ja koko kansan yhteinen suru ovat selvästi esillä.

” Ympäri Suomea on tänään oltu kollektiivisessa shokissa.” (D104)

”...tällaisen tragedian kohdatessa kaupungista tulee yhteisö, jossa suru koskee kaikkia ja jonka täytyy käsitellä tapahtunutta yhdessä. Eikä tapauksen läpikäynti rajoitu vain Kuopioon. Turvallisuden tunteen palauttaminen edellyttää syiden ja tekojen läpikäyntiä sekä sen arviointia, onko tästä jotain opittavaa, jotta väkivaltaiset iskut eivät toistuisi..” (D277)

Selviytymisen kehyksessä nousee esille positiiviset ja negatiiviset huomiot sekä paikallisista että valtiollisista toimista sekä toipumisen että uusiin iskuihin varautumisen suhteen. Resurssit mielenterveystyössä ja poliisissa koetaan puutteellisiksi. Sen sijaan kriisiapu välittömästi iskun jälkeen on toteutettu tehokkaasti ja apua tarvitsevat on saavutettu. Kehyksessä on läsnä tilanteen herättämät tunteet. Jälkihoito tapahtuu konkreettisilla toimilla, mutta myös yhteisen surun kautta. Kouluisku on koko kansaa järkyttävä tragedia, joten uutisointi on sen mukaan hetkittäin dramaattista; mitä toimittaja tuntee, se välitetään yleisölle.

5.3 Intensiivinen informaatio

Koodeista kuusi kuului informatiivisuuden kehykseen, joka pitää sisällään oletuksen median aktiivisesta toimimisesta läpi tragedian. Jo tapahtumahetkellä medialla on kirjoittamaton velvollisuus viestittää spekulatiot ja vahvistuneet tiedonmurut koko kansan saataville. Tiedon välittämisessä nopeus on valttia ja mitä yksityiskohtaisempaa tietoa saadaan uutisoitua - sen parempi.

” Tämä Kuopion koulusurman uhreista tiedetään: ukrainalaissyntyinen kuolonuhri asui Kuopiossa, loukkaantuneista valtaosa naisia ” (D119)

”...lukion päättötodistuksen mukaan hän pärjäsi erityisesti englannissa ja filosofiassa” (D53)

Kattava uutisointi kuuluu tragedioihin. Erityisesti virkavallan toimia ja lausuntoja raportoidaan ahkerasti sekä tiedotustilaisuuksia välitetään välittömästi.

”Poliisi arvioi, että iso osa esimerkiksi koulu-uhkauksista tehdään ajattelelattomuuttaan tai ilkeilyä” (D220)

”Poliisi vahvisti tiedotustilaisuudessa tehneensä Särkiniemen kaupunginosassa kotietsinnän epäillyn kotiin.” (D155)

Uutisista käy ilmi, että median eri kanavia käytettiin laajasti niin tiedon etsimiseen kuin siirtämiseen. Erityisesti sosiaalisen median alustat ovat laajasti hyödynnettyjä myös kouluiskun kaltaisessa tragedian uutisoinnissa.

” KRP tiedotti hetki sitten Twitter-tilillä, että Kuopion kouluhyökkäyksestä epäilty mies on siirretty Hämeenlinnan vankisairaalaan.” (D199)

”Keskusrikospoliisi pyytää Kuopion kouluiskun silminnäkijöitä lähettämään tapahtuma-aikaan mahdollisesti kuvaamia kuvia ja videoita poliisille tutkintaa varten” (D56)

” –Laitoimme kaikille O negatiivisen veriryhmän luovuttajille valtakunnallisesti tekstiviestin, että nyt on hätäverelle tarvetta. Sanaa levitettiin myös sosiaalisessa mediassa” (D246)

Tämän kehyksen sisälle kuuluu myös valeutisointi. Vaikka virheellistä uutisointia tapahtuu myös vahingossa, Kuopion kouluiskun uutisoinnissa esille nousivat välittömästi teon jälkeen liikkeelle lähteneet tahalliset valheet tapahtuneesta.

”Teosta oli kulunut vasta kolme tuntia, mutta sosiaalisessa mediassa innokkaimmat olivat jo julistaneet tekijän ulkomaalaiseksi.” (D7)

” Sanna Marin ei tunne epäiltyä ja Li Anderssonin nimissä levisi valetwiitti – Selvitimme Kuopion hyökkäyksestä leviävien huhujen todenperäisyyttä” (D7)

Kirjoituksissa kävi ilmi myös itse mediaan ja sen rooliin liittyvät huomiot. Uutisointi kertoi muiden maiden kiinnostuksesta tapahtuneeseen sekä niin suomalaisten kuin ulkomaalaisten toimittajien käyttäytymisestä.

”Kuopion kouluiskusta uutisoidaan ympäri maailman – väkivallanteko on etusivun juttu Pohjoismaissa” (D102)

”Ainakin ruotsalaisen Aftonbladet-lehden ja norjalaisen televisiokanavan edustajat kiertelivät keskiviikkona Kuopiossa haastattelemassa poliiseja ja paikallisia asukkaita muun muassa Leväsellä, Särkiniemessä ja Kuopion torilla. Keskusrikospoliisin tutkinnanjohtaja Olli Töyräs antoi tiedotusvälineille keskiviikkoiltapäivänä haastatteluja Kuopion pääpoliisiasemalle. Sinne kokoontui ainakin 19 toimittajaa ja kuvaajaa pääosin suomalaisista tiedotusvälineistä” (D59)

Media sai osakseen kritiikkiä Kuopion tapauksen osalta. Tämän lisäksi esiin nousi kyseenalaiset toimittajien toimet myös aikaisempien kouluiskujen kohdalla

”Medialta toivottiin hienotunteisuutta, kun traagisen tapahtuman kokeneita ihmisiä lähestytään. – Se tuli esille useassa puheenvuorossa. Ne, jotka ovat olleet tässä tilanteessa surun keskellä, joutuvat miettimään missä uskaltaa kulkea. Media tiedonnälässään on hyvin aggressiivisesti tullut ihmisten ympärille hakemaan tietoa. Meillä kaikilla on peiliin tutkimisen paikka. Miten suhtautua niihin, jotka ovat surun keskellä ja joutuvat tällaisen kohteeksi?” (D77)

” – Ensimmäinen (Jokelan) kouluammuskelu oli yhteiskunnallisesti erittäin merkittävä, jos ajatellaan, millaisen vaikutuksen se teki. Tapaus oli

viranomaisille ja medialle täysin uusi tilanne. Kun mietitään esimerkiksi pakenevia uhreja, jotka media kohtasi. He joutuivat suuren traumaan jo ihan senkin takia, että media lähti heitä työstämään, Rikander sanoo.” (D104)

Eräässä pääkirjoituksessa todettiin paheksuvaan sävyyn:

” ”Tavallisissa” tapoissa, uutisointi on ”tavanomaista”. Lyhyttä, toteavaa ja viranomaiskanaviin perustuvaa uutistekstiä. Kun teko on jotenkin poikkeuksellinen, palstatila kasvaa. Vaikuttaa siltä, että etenkin koulusurmien yhteydessä medially on vain taivas rajana” (D248)

Media viestittää kaiken mahdollisen tyydyttäen kansalaisten uteliaisuuden, samalla ymmärtäen tapahtuneen aiheuttaman surun ja kauhun. Se kulkee kansan kanssa yhtä matkaa läpi koko tragedian, järkytyksestä hiljattaiseen toipumiseen.

” Vakava väkivaltarikos on vakava kriisitilanne ... Jos tukea tarvitsee, sitä saa kaupungilta ja kouluilta vielä pitkään. Jos tukea ei tarvitse, on ihan sallittua jatkaa elämää, seurata uutisia, harmitella tapahtunutta, mutta myös palata arkeen.” (D83)

Informatiivisuuden kehys kattaa kaiken tiedon liikkumisesta, välitystavoista ja oikeellisuudesta. Median rooli korostuu viestinvälittäjänä. Se tukee kansalaisia tragedian hetkellä, mutta kehyksen uutisointi on asiallista ja toimittajien tunteet jätetään sivuun. Tiedon nopeus ja kattavuus ovat korostettuina, mutta myös kritiikki toimittajien työstä tai valeuutisista kerrotaan avoimesti. Informatiivisuuden kehyksessä mediasta rakentuu kuva tietoa avoimesti ja mahdollisimman tarkasti välittävänä oppaana, joka tarjoaa tiedon ja tuen tapahtuneesta toipumiseen.

5.4 Iskun ymmärtäminen

Käsittämisen kehyksessä pureudutaan iskuun ja etenkin sen taustojen yksityiskohtiin. Vaikka uutisoinnissa mikään taho ei hyväksy tapahtunutta, sitä yritetään ymmärtää mahdollisimman hyvin. Hälyttäviä merkkejä pyritään löytämään niin tekijän lapsuudesta kuin iskua edeltäneistä päivistä. Sekä hyökkääjän piirteitä että ulkopuolisia tekijöitä käydään läpi toiveissa löytää ”se”, mikä tekee koulusurmaajan. Tiedon kaivelussa päämäärä on uteliaisuus yksityiskohtia kohtaan, mutta ennen kaikkea ennusmerkkien löytäminen, jotta tapahtunut ei toistuisi enää Suomessa. Tekoa ei hyväksytä, se pyritään kaikessa karmeudessaan käsittämään.

”Miehen tekoja ei voi hyväksyä eikä ymmärtää. Mikään syy ei riitä perusteluksi väkivaltaan. Selityksiä ja motiiveja teoille oletettavasti saadaan, kunhan poliisi pääsee kuulustelemaan” (D38)

”...uhka ei ole aina eksoottinen. Ei tarvita terroristeja tai järjestäytyntä rikollisuutta. Veritekojen taustalla voi olla pieni ja arkinen syy, vaikka vain oma harhainen ajatus, joka tekijän mielessä kasvaa elämää suuremmaksi.” (D255)

Tapahtumakulun ja sen taustojen käsittäminen mahdollistaa vastauksen eniten esillä olleeseen kysymykseen: miksi? Lisäksi syiden ymmärtäminen on tehokkain tapa ennaltaehkäistä tulevia kouluiskuja. Syyt pyritään selvittämään lapsuudesta asti, jotta selviäisi mahdollisimman selvä kuva siitä, mikä tekoa taustoittaa.

”Lapsesta asti jatkuva kiusaaminen, vähättely, haukkuminen ja nujertaminen voivat jättää elinikäisen haavan, joka saattaa kääntyä kostoksi” (D21)

”...ovat vahvoilla ne, jotka osaavat ilmaista itseään monipuolisesti, miellyttävästi, kuuluvasti ja näkyvästi. Vetäytyvät ja hiljaiset ovat sen sijaan heikoilla. Heitä on helppo sivuuttaa ja katsoa ohi. Niin oli käynyt aikanaan Kuopionkin koulusurmaajalle. Vuosikausien ajan hänet oli suljettu ulos kaveripiireistä Siilinjärven kouluissa” (D262)

” Homeroksen Iliaksesta Kalevalaan ja Tarantinon elokuvaan ihminen on toistanut tarinaa loukatusta miehestä, joka pyrkii oikaisemaan kokemansa vääryyden ”oikeutetulla” väkivallalla.

– Tämä ei selitä väkivaltaisia tekoja, mutta kuvastaa sitä, että kansanperinne vuosituhansien takaa esittää miesten paha oloa tällaisessa valossa. Ja tarjoaa väkivaltaisia ratkaisumalleja.” (D140)

Kehys pitää sisällään ennusmerkkien etsiminen ja motiivien spekuloinnin. Eniten esillä oleva motiivi on koulukiusaamisesta liikkeelle lähtenyt syrjäytyminen. Myös muita sosiaalisista suhteista johtuvia syitä spekuloidaan.

”...ihmetellään, mikä ajaa nuoren tekemään tällaista. Vaikka aiemmista tapahtumista on opittu paljon, sitä ei tunnuta ymmärtävän, että jos nuori on syrjäytynyt tai syrjäytetty kouluväkivallan uhri, teot voivat puhua puolestaan” (D269)

”Opiskelijat kertoivat kuulleensa kahta erilaista huhua teon syistä. Toisen mukaan motiivina olisi ollut kiusaaminen, toisen mukaan mustasukkaisuus.”
(D222)

”laukaiseva tekijä voi olla vaikkapa potkut tai se, että tyttö- tai poikaystävä jättää tai kokee jonkin arkipäiväisen vastoinkäymisen. Onko sellaista ollut Kuopion tapauksessa, sitä ei vielä tiedetä.” (D124)

Yksityiskohtia vertaillaan aiempiin kouluiskuihin, jotta eroavaisuuksien tai yhtäläisyyksien kautta ymmärrys syvenisi. Vertailussa on sekä Suomessa että ulkomailla tapahtuneet veriteot.

” Erotilanteeseen liittyvä kriisi on perhesurmien tyypillinen taustatekijä. Myös monen joukkosurman taustalta löytyy naisiin kohdistuvaa katkeruutta. Jokelan koulusurmaaja oli ennen tekoaan saanut pakit nettityttöystävältään. Kauhajoen ampujan lyhyt parisuhde oli päättynyt viikkoja ennen tekoa. Oriveden vuoden 2012 kouluampumisen keskeinen motiivi liittyi tekijän entiseen tyttöystävään. Turun puukotusiskun tekijä kertoi olevansa ”sodassa naisia vastaan”. Torontossa pakettiauton ihmisjoukkoon ajanut mies identifioi itsensä inceliksi, eli vasten tahtoaan selibaatissa olevaksi.” (D140)

” Iskujen yhtäläisyydet ovat Erlandssonin mielestä niin vahvat, että hän olettaa Kuopion epäillyn tekijän tutkineen Trollhättanin iskun tarkasti. ... Trollhättanin iskun motiivi oli rasistinen. Kuopion iskun motiivia ei vielä tiedetä.” (D124)

” SUOMI pysähtyi tiistaina alkuiltapäivästä, kun tietoja Kuopiossa tapahtuneesta kouluiskusta alkoi tulla. Monen mieliin palautuivat syksy 2008 ja syksy 2007, Kauhajoen ja Jokelan kouluampumiset.” (D193)

” Kuopion koulusurmatapaus noudatti ainakin jossain määrin koulusurmien perinteistä kaavaa.” (D46)

Käsittämisen kehys noudattaa oppituntimaista kaavaa; pohditaan yhdessä mahdollisimman monta näkökulmaa läpi, jotta löydettäisiin syy tai tapahtumakaava sille, miksi tapahtunut tapahtui. Keinoja ja näkökulmia on monia. Tekijäprofiilin tarkka läpikäynti koulumenestyksestä sosiaalisiin suhteisiin, tapahtuman vertailu niin edellisiin Suomen kuin muidenkin maiden koulusurmiin ja laaja-alaisemmin syrjäytyminen yhteiskunnallisen tason ilmiönä ovat kaikki esillä uutisoinnissa. Käsittämisen kehyksessä läpi käytävät teemat saattavat tuoda tärkeää informaatiota tapaukseen johtaneista syistä. Samalla ne ovat keino selvittää tapahtuneesta tunnetasolla. Kehyksen uutisoinnissa ei kuitenkaan käy ilmi tarkkaa kaavaa siitä, kuinka kouluisku estetään tai koulusurmaaja tunnistetaan.

5.5 Kehykset suhteessa toisiinsa

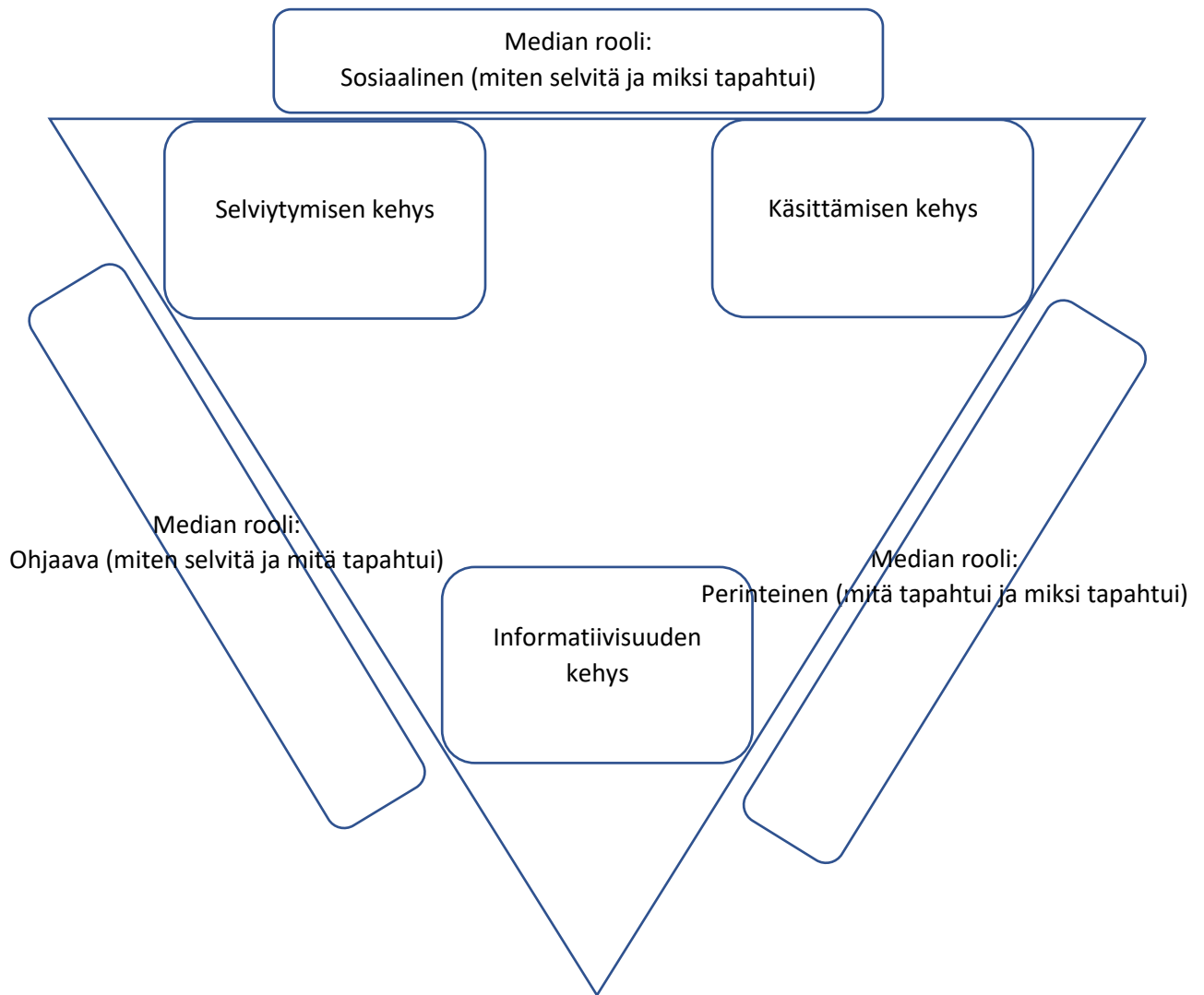
Edellä esitetyistä kehyksistä käsin tapausta tarkastellaan ja raportoidaan eri näkökulmista. Uutiset olisi mahdollista jaotella pääteemojen mukaan eri kehyksiin, mutta tässä tutkielmassa tutkittiin niitä pienempinä osina. Uutiset siis saattavat limittyä eri kehyksiin. Jokaisella kehyksellä on ikään kuin oma maailmankuva jossa tragedia näyttäytyy ja ne kiinnittävät huomion erilaisiin seikkoihin. Kehyksille pystyy hahmottelemaan selvät piirteet ja uutisointityylit verrattuna toisiin (ks. taulukko 1).

Taulukko1. Kehysten vertailu

	Selviytymisen kehys	Informatiivisuuden kehys	Käsittämisen kehys
Lähtökohta	Isku on tragedia, josta selviydytään yhdessä	Isku on informoitava kansalle mahdollisimman tarkasti	Isku ja sen syyt on ymmärrettävä
Fokus	Jälkihoidossa, niin paikallisella kuin yhteiskunnallisella tasolla	Itse iskussa, kaikki mahdollinen informaatio kansan saataville	Taustoissa, motiivissa, hälyttävissä merkeissä
Päämäärä	Saada reaktiovalmius & resurssit jälkihoitoon mahdollisimman tehokkaiksi	Saada kaikki näkökulmat kansan tietoon, toimia viestinviejänä valtion ja kansan välillä	Pyrkiä käsittämään miksi teko tapahtui ja miten olisi voitu estää
Mediassa positiivista	Kriisiapu toimi sekä paikallisesti että valtakunnallisesti. Tukipaketit Kuopioon	Nopea viestintä virkavallalta, jatkuvasti päivittyvä seuranta tragedian tapahtuessa	Kouluiskuista paljon tietoa, joita vertailemalla voidaan selvittää mahdollisia syitä
Mediassa negatiivista	Resurssipula valtion toimille etenkin ennaltaehkäisyssä, esim. mielenterveyspalvelut ja poliisi	Valeuutiset, kritiikki toimittajien tungettelevuudesta	Kohderyhmän auttaminen hankalaa, tarkka motiivi ei selvillä
Kerrontapa (Nordströmin mallin mukaan)	Dramaattinen	Eepinen	Didaktinen

Taulukko 1 selventää kuinka kehukset lähestyvät tragediaa eri lähtökohdista ja tavoittelevat eri asioista. Selviytymisen kehys keskittyy tulevaan, antaa tilaa konkreettisille muutoksille ja tilanteen dramatiikkaan sopiville tunteille. Nordströmin mallin (1996, Huhtala ja Hakala 2007, 36–40 mukaan) tavoista selviytymisen kehys kuuluu dramaattiseen kerrontatapaan, mutta saa välillä myös lyyrisiä piirteitä, kun dramaattisuuden nimissä hiljennettiin kunnioittamaan ja tuntemaan. Informatiivisuuden kehys sijoittuu nykyhetkeen, raportoiden mahdollisimman kattavasti ja nopeasti kansalle kaiken, mitä kerrottavissa on. Kehys kuvastaa eniten median perinteistä viestinviejän roolia, kun media toimittaa tietoa välikätenä esimerkiksi virkavallan tiedotustilaisuuksista kansalle. Kehyksessä ei korosteta toimittajien omia tunnereaktioita ja kerrontatavalta (Huhtala ja Hakala 2007, 36–37) kuvastaa eepistä muotoa. Vaikka tiedotus pyrkii olemaan avointa ja todellista, media muodostaa kerronnallaan tragediaa oman totuuden jota se sitten levittää kansalle. Käsittämisen kehys sijoittuu suurelta osin menneisyyteen, kun sen pohtii taustatekijöitä ja hälyttäviä merkkejä, jotka johtivat tapahtumaan. Käsittämisen kehyksessä media sekä etsii ja selvittää tietoa kansalle, että elää järkytystä ja surua sen kanssa. Käsittämisen kehys on kerrontatavaltaan (Huhtala ja Hakala 2007, 39) didaktisen piirteitä omaava, selittäen kansalle mitkä tekijät tapahtumaan ovat saattaneet vaikuttaa ja kuinka tämä olisi saatettu estää.

Uutiset sisältävät usein piirteitä useista eri kehyksistä eivätkä kehukset ole ehdottomasti yhden kehysten sisällä. Etsin kehukset luomieni koodien avulla, jotka olin rajannut välillä koko uutisen ja välillä vain lauseen mittaiseksi. Näin ollen yksi uutinen saattoi sisältää useita eri koodeja ja lopulta piirteitä kahdesta tai jopa kolmesta eri kehyksestä. Silti jaottelut eri kehysten välillä käsitellään selvästi erillään, jotta on helpompi ymmärtää ja hahmottaa kehysten piirteet paremmin. Media toteuttaa uutisointia eri tavoin eri kehystyksissä. Kehysten vaihtelun tavoin myös median toimintasuhde yleisöön eli kansalaisiin muuttuu. Erilaiset toimintasuhdet kuvailen rooleina (ks. kuvio 1). Roolit näyttäytyvät aina kahdessa kehyksessä samanaikaisesti.

Kuvio 1. Median roolit kehystyksissä

Nimitän sosiaalisiksi rooliksi käsittämisen ja selviytymisen kehysten yhdistelmää, sillä molemmissa kehyksissä median rooli on tragediaa mukana elävä ja osittain tunteita reflektoiva. Media ilmaisee osansa suruun ja järkytykseen, eikä toimi ”tunteettomana” viestinviejänä. Media on täynnä inhimillisiä ihmisiä tekemässä työtään ja heidän tunteensa ja reaktionsa ovat yhtä sallittuja kuin muidenkin. Sosiaalisessa roolissa media selvittää yhdessä kansa kanssa, mitä tapahtui ja kuinka tästä selvitään; niin tunteiden kuin konkretian tasolla.

Median perinteisellä roolilla viitataan median alkuaikaiseen työhön puhtaasti välittää viestiä kansalle. Etenkin informatiivisuuden kehyksessä media ei suo sijaa omille tunteille vaan ainoastaan raportoi tietoa tapahtuneesta kansalle. Samanlaisia piirteitä on nähtävissä myös käsittämisen kehyksessä, jossa media pyrkii löytämään ja etsimään johtolankoja, joiden avulla pystyy selvittämään kansalle, miksi isku tapahtui. Tässä roolissa media on tiedon etsijä ja välittäjä, enemmän kuin kanssasureva taho.

Kolmas rooli on ohjaava. Tämä yhdistää elementtejä kahdesta edellisestä roolista. Media näyttäytyy kansan kanssa surua käsittelevänä, mutta enemmän ohjaajamaisesta roolista. Media ei ole pelkästään faktojen luettelija tai korjausehdotusten listaaja, vaan auttaa kansaa selviytymään tragediasta, toimien suunnan näyttäjänä ja tiedonhaltijana. Ohjaava rooli tarjoaa informaation ja näyttää suunnan minkä avulla kansa pystyy suoriutumaan läpi tragedian.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Kuopion kouluiskun kaltaiset tragediat ovat koko kansan uutisia. Tragedia uutisoinnin kehysten tutkiminen avaa näkökulman isompaan kokonaisuuteen. Mediakuva kertoo piirteitä yhteiskunnan nykytilasta sekä toimillaan vaikuttaa ja ohjaa sen kehityksen suuntaa. Uutisoinnin näkökulmalla voi olla suuri merkitys, kuinka kansalaiset kohtaavat tragedian ja mihin teemoihin julkinen keskustelu kiinnittyy. Toisaalta kuten Uimonen (2009, 302) muistuttaa; uutisten kirjoittajat eivät päästä sisällöstä irrallaan yhteiskunnasta, vaan siihen vaikuttaa eniten suuren yleisön, eli kansan mielipide. Kansa ja media heijastavat mielipiteitä ja julkisen keskustelun asenteita toisiinsa. Tässä tutkielmassa esittelemäni kehukset kertovat mistä lähtökohdista ja miten tragedia uutisointi toteutetaan.

Selviytymisen kehys korostaa tragedia uutisoinnin yhteisöllistä voimaa. Suru on koko kansan yhteinen ja siihen osallistuu myös uutisointi. Myös selviytyminen ja toipuminen, niin paikallisesti kuin valtakunnallisesti, tehdään yhdessä. Selviytymisen kehyksessä uutisoinnin totuttu persoonattomuus ja tunteettomuus saavat väistyä, kun kyseessä on koko maata syvästi koskettava tragedia (Hietala 2007, 95). Selviytymisen kehys näyttää, kuinka medialta sallitaan ja jopa odotetaan tunteita. Kriisiviestintää tutkineet Huhtala ja Hakala (2007, 86) argumentoivat, kuinka ”Median tuottama yhteisen surun ja myötäelämisen kokemus rakentaa kuvitteellista ja todellista yhteisöä”. Yhtenä yhteisönä selviytyminen näyttää siis olevan molemminpuolinen tavoite.

Informatiivisuuden kehys osoittaa, kuinka nopeasti traagisen tapahtuman sattuessa tieto leviää ja tavoittaa koko kansan. Uutisointi kokoaa kaiken mahdollisen tiedon lukijalle, mikä luo avoimen kuvan tragedia uutisoinnista. Tietoa saadaan paljon silminnäkijöiltä, mutta myös esimerkiksi lääkäreiltä, poliitikoilta ja poliisien tiedotustilaisuuksista. Uutiset rakennetaan heidän sanomisilleen ilman kyseenalaistusta, mikä kertoo luottamuksen poliisiin ja muihin viranomaisiin olevan vahvaa. Suomessa tämä on totuttu käytäntö, sillä poliisiin luottamus on korkealla, yli 90 prosentissa (Vuorensyrjä & Rauta 2020, 135).

Käsittämisen kehys vetoaa kansamme sivistyneeseen ymmärrykseen myös kauhun keskellä ja samalla vaivihkaa pyrkii tyydyttämään lukijoiden uteliaisuuden. Karneuden sattuessa siitä voidaan myös yhdessä oppia; mitä olisi voitu tehdä toisin, miten toipuminen toteutetaan mahdollisimman hyvin ja kuinka mahdollisuudet seuraavaan samankaltaiseen tragediaan

minimoidaan? Huhtala ja Hakala (2007, 19–20) kuvailevat myöhäismodernin verkottuneen talouden heijastuvan myös viestintään. Tiedonvälitys ei ole enää yksisuuntaista, lähinnä ylhäältä alas suuntautuvaa prosessia, vaan verkottunutta monikanavaista ja -suuntaista kommunikaatiota. Tämä tulee esille myös käsittämisen kehyksessä, jossa teknisten toimien ja ”oppitunnin” lisäksi pyritään tuomaan lohtua tunnepuolelle. Yhteinen pohdinta ja ymmärrys siitä, miksi näin tapahtui, voi auttaa psyykkisesti pääsemään yli ja jatkamaan elämää. Syyttelyiden sijaan uutisteksteistä paistoi halu ymmärtää syyt ja motiivit, jotta tulevaisuudessa kouluiskut saataisiin estettyä.

Lähtiessäni tekemään tutkimusta pohdin eri menetelmiä ja näkökulmia. Vaihtoehtoja olisi ollut monia muitakin. Kuten selviytymisen kehys kertoo, katastrofi on usein selviytymistarina, joten narratiivinen tutkimusote olisi ollut yksi järkevä vaihtoehto. Aineistosta olisi saanut myös vertailevan tutkimuksen paikallisen ja valtakunnallisen uutissivuston erilaisista selviytymistarinoista tai uutisoinnin näkökulmista. Myös tekijän erilaisista rooleista olisi voinut tehdä tutkimuksen sisällönanalyysin tai narratiivisen menetelmän keinoin. Päädyin kuitenkin valitsemaan juuri tämän menetelmän ja näkökulman tutkimukseeni, sillä se vastasi parhaiten siihen mitä itse halusin tietää: mistä näkökulmista tragedia uutisoidaan ja minkälaisen suhteen se luo median ja kansalaisten välille? Vaikka aihetta on jo tutkittu, tragediauutisoinnin yhteiskunnallinen näkökulma on vielä täynnä tutkimattomia teitä ja tiloja. Tämäkin tutkimus tarjoaisi jatkotutkimusmahdollisuuksia syventämällä kehysanalyysia ja tutkimusten rakentumista esimerkiksi sosiaalisten representaatioiden teorian avulla tai vertailemalla onko median kehystykset muuttuneet Suomen koulusurmauutisoinneissa perinteisen uutissivustojen osalta.

Yhteenvetona suomalaisen tragediauutisoinnin roolit tutkimuksessa näyttävät perinteisenä sanansaattajana, ohjaavana tiedon etsijänä ja sosiaalisena kanssasurijana. Selviytymisen, informatiivisuuden ja käsittämisen kehysten kautta uutisointi voidaan nähdä olevan kaikille suunnattu kattava ja avoin tiedonlähde, joka tarjoaa välitöntä informaatiota samalla korostaen tragedian kollektiivisia ulottuvuuksia. Kun Suomi kohtaa kouluiskun kaltaisen kaikkia järkyttävän uutisen, se otetaan vastaan ja käsitellään koko kansan yhteisenä suruna.

LÄHTEET

Tieteelliset julkaisut

80 vuotta luotettavaa uutisvälitystä. Yle 13.11.2008, päivitetty 12.4.2010.

<https://yle.fi/uutiset/3-6153097>. Viitattu 11.4.2021

Aaltonen, Heli (2009): Toden ja fiktiivisen välinen mahdollisuuksien ja kehollisen tutkimuksen tila - teatterin ja soveltavan draaman työtavat nuorten kanssa työskentelyssä.

Teoksessa Hoikkala, Tommi ja Leena Suurpää (toim.) Kauhajoen jälkipaini:

Nuoristutkijoiden ja ammattilaisten puheenvuoroja, s. 7–10. Helsinki:

Nuorisotutkimusseura.

Alvesalo, Anne & Korander, Timo (2000): Rikosmedian Pelko - Kannanotto Suomalaiseen Rikosjournalismiin. *Media & Viestintä* 23(1), s. 75–78.

<https://journal.fi/mediaviestinta/article/view/61556>. Viitattu 24.1.2021

Anis, Merja (2006):. Lastensuojelun ammattilaisten tulkintoja

maahanmuuttajasosiaalityöstä. *Janus - Sosiaalipolitiikan ja Sosiaalityön Tutkimuksen*

Aikakauslehti, 14(2), s. 109–126. <https://journal.fi/janus/article/view/50368>. Viitattu

20.4.2021

Ferguson, Christopher J. (2013): *Adolescents, Crime, and the Media: A Critical Analysis*.

New York, NY: Springer New York.

FIAM = Finnish Internet Audience Measurement: Public Media Site Toplist. *Media*

Metrics Finland. Viitattu 29.4.2021. [https://datastudio.google.com/u/0/reporting/445ac769-](https://datastudio.google.com/u/0/reporting/445ac769-037b-408e-b383-9014d561cee5/page/QCkcB)

[037b-408e-b383-9014d561cee5/page/QCkcB](https://datastudio.google.com/u/0/reporting/445ac769-037b-408e-b383-9014d561cee5/page/QCkcB)

Goffman, Erving (1974): *Conclusions*. Teoksessa *Frame Analysis: An Essay on the*

Organization of Experience. Suomentanut Koskinen, Kaisa (2012): *Kehysanalyysistä*.

Teoksessa *Vuorovaikutuksen sosiologia*, s. 239–259. Tampere: Vastapaino

Hakala, Salli (2009): *Koulusurmat verkostoyhteiskunnassa: analyysi Jokelan Ja Kauhajoen*

kriisien viestinnästä. Helsinki: Viestinnän tutkimuskeskus CRC, Helsingin yliopisto.

- Harmaa, Minna (2019): Trollit eivät aikailleet: Ensimmäinen valetilin maahanmuuttovastainen twiitti julkaistiin 16 minuuttia poliisin ensimmäisen Kuopio-tiedotteen jälkeen. Savon Sanomat 2.10.2019.
<https://www.savonsanomat.fi/paikalliset/2783880>. Viitattu 11.4.2021
- Heinonen, Asta (2019): Suomalaiskoulujen väkivallanteoissa on vuosien varrella kuollut ja haavoittunut kymmeniä. Savon Sanomat 2.10.2019.
<https://www.savonsanomat.fi/paikalliset/2783844>. Viitattu 11.4.2021
- Hietala, Veijo (2007): Media ja suuret tunteet: Johdatusta 2000-luvun uusromantiikkaan. Helsinki: BTJ Finland.
- Hoikkala, Tommi & Suurpää, Leena (2009) Alkulause. Teoksessa Hoikkala, Tommi ja Leena Suurpää (toim.) Kauhajoen jälkipaini: Nuorisotutkijoiden ja ammattilaisten puheenvuoroja, s. 5–7. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Hoikkala, Tommi (2007) Aluksi: Jokela selitysten kohteena. Teoksessa Hoikkala, Tommi ja Leena Suurpää (toim.) Jokela-ilmiö: Sikermä nuorisotutkijoiden näkökulmia, s. 5–7. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Huhtala, Hannele & Hakala, Salli (2007): Kriisi ja viestintä: Yhteiskunnallisten kriisien johtaminen julkisuudessa. Helsinki: Gaudeamus.
- Huovila, Tapani (2005): Toimittaja - tiedon etsijä ja vaikuttaja. Helsinki: WSOY.
- Jaakkola, Maarit (2013): Hyvä journalismi: Käytännön opas kirjoittajalle. Kansanvalistusseura.
- Karvonen, Erkki (2000): Tulkintakehys (frame) ja kehystäminen. Media & Viestintä, 23(2), s. 78–84. <https://journal.fi/mediaviestinta/article/view/61529>. Viitattu 11.3.2021
- Kiilakoski, Tomi (2009): Viiltoja - Analyysi kouluväkivallasta Jokelassa. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura Verkkojulkaisuja 28.
- Kivivuori, Janne (2007) Kouluampumisten syistä. Teoksessa Hoikkala, Tommi ja Leena Suurpää (toim.) Jokela-ilmiö: Sikermä nuorisotutkijoiden näkökulmia, s.18–20. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

KMT = Kansallinen mediatutkimus: KMT 2020 Lehtien lukijamäärät, 26.1.2021.

https://mediaauditfinland.fi/wp-content/uploads/2021/01/KMT_2020_lukijamaarat-26-01-2021.pdf. Viitattu 29.4.2021.

Kortti, Jukka (2016): Mediahistoria: Viestinnän merkityksiä ja muodonmuutoksia puheesta bitteihin. Helsinki: SKS.

Krug, Etienne G., Dahlberg, Linda L., Mercy, James A., Zwi, Anthony B & Lozano, Rafael (toim.) (2002): Väkivalta ja terveys maailmassa - WHO:n raportti. Suomentanut Salomaa, Eila (2005): World Report on Violence and Health. Geneve: World Health Organization.

Laaksonen, Salla-Maaria, Martikainen, Janne & Tikka, Minttu (2013): Tutkimusotteita verkosta. Teoksessa Laaksonen, Salla-Maaria, Janne Martikainen & Minttu Tikka (toim.) (2013): Otteita verkosta: Verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät, s. 9–33. Tampere: Vastapaino.

Langman, Peter (2009) Kouluampujat: Miksi nuori tappaa? Helsinki: BTJ.

Lehti, Martti (2007): Nuoret ja henkirikollisuus 1980–2004. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitos.

Liebes, Tamar (1998): Television's disaster marathons: A danger for democratic processes? Teoksessa Liebes, Tamar & Curran, James (toim.) Media, ritual and identity, s. 71–84. London: Routledge.

Luopa, Pauliina, Pietikäinen, Minna & Jokela, Jukka (2008): Koulukiusaaminen peruskoulun yläluokilla 2000–2007. Opetusministeriön julkaisuja 2008:7.

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-485-495-5>. Viitattu 11.4.2021

Mankkinen, Tarja, Evwaraye, Ari & Vertio, Kiia (2012): Miksi nuori surmaa?: Yhteenveto nuorten tekemistä suunnitelmallisista henkirikoksista ja niiden taustoista. Helsinki: Sisäasiainministeriö.

Moore, Mark H., Petrie, Carol V, Braga, Anthony A. & McLaughlin, Brenda L. (2002): Deadly Lessons: Understanding lethal School Violence. Washington, D.C.: The National Academies Press.

Mäntylä, Jorma (2004): Journalistin etiikka. Helsinki: Gaudeamus.

Newman, Fox, Harding, Mehta & Roth (2004) *Rampage - The social roots of school shootings*. New York, N.Y.: Basic Books.

Näsi, Matti, Tanskanen, Maiju, Haara, Paula, Reunanen, Esa & Kivivuori, Janne (2018): *Väkivallan kokemus ja rikostiedon lähteet*. Helsinki: Helsingin yliopisto, kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti.

OKM = Opetus- ja kulttuuriministeriö (2017): *Kiusaamisen vastaisen työn lähtökohdat perusopetuksessa, toisella asteella ja varhaiskasvatuksessa*. Väkiraportti. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:2. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-458-0>. Viitattu 11.4.2021

Peräkylä, Anssi (2001): Erving Goffman: sosiaalisen vuorovaikutuksen rakenteet. julkaisussa Hänninen, Vilma, Partanen, Jukka & Ylijoki, Oili-Helena (toim.), *Sosiaalipsykologian suunnannäyttäjää*. s. 347–364. Tampere: Vastapaino.

Puroila, Anna-Maija (2002): *Kohtaamisia päiväkotiarjessa -kehysanalyyttinen näkökulma varhaiskasvatustyöhön*. Akateeminen väitöskirja. Oulu: Oulun yliopisto.

Raittila, Pentti, Haara, Paula, Kangasluoma, Laura, Koljonen, Kari, Kumpu, Ville & Väliverronen, Jari (2009) *Kauhajoen Koulusurmat Mediassa*. Tampereen yliopisto, journalismin tutkimusyksikkö. Tampere: Juvenes Print.

Raittila, Pentti, Johansson, Katja, Juntunen, Laura, Kangasluoma, Laura, Koljonen, Kari, Kumpu, Ville, Pernu, Ilkka & Väliverronen, Jari (2008) *Jokelan Koulusurmat Mediassa*. Tampereen yliopisto, journalismin tutkimusyksikkö. Tampere: Kopio Niini Finland.

Ridell, Seija & Väliaho, Pasi (2006): *Mediatutkimus käsitteiden kudelmana*. Teoksessa Ridell, Seija, Väliaho, Pasi & Sihvonen, Tanja (toim.): *Mediaa Käsittämässä*, s. 7–26. Tampere: Vastapaino.

Rikoslaki 39/1889, 21 luku (21.4.1995/578): *Henkeen ja terveyteen kohdistuvista rikoksista*, 1 § Tappo, 2 § Murha, 3 § Surma. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001#L21>. Viitattu 26.01.2021.

Salminen, Solmu (2019): *Mikä tekee lapsesta tappajan? Lasten ja nuorten tekemät henkirikokset ovat harvinaisia, mutta Suomenkin rikoshistoriaan niitä mahtuu useita*.

Iltalehti 28.4.2019. <https://www.iltalehti.fi/kotimaa/a/ac0575d4-3a1e-41e5-837a-c9e7a65e0f7c>. Viitattu 11.4.2021.

Schildkraut, Jaclyn & Elsass, Jaymi H. (2016): *Mass Shootings: Media, Myths, and Realities*. Santa Barbara, CA.: Praeger.

Schildkraut, Jaclyn & Muschert, Glenn W. (2018): *Media Salience and Mass Murder: Examining Frame Changing Across Mass Shooter Events, 2000–2012*. Teoksessa Daly, Sarah E. (toim.) (2018) *Assessing and Averting the Prevalence of Mass Violence*, s. 129–153. Hershey, PA.: IGI Global.

Seppänen, Janne & Väliverronen, Esa (2015): *Mediayhteiskunta*. Tampere: Vastapaino

Sumiala, Johanna & Tikka, Minttu (2009): ”Netti edellä” kuolemaan: Koulusurmat kommunikatiivisena ilmiönä. *Media & viestintä* 32(2): 2, s. 5–18.
<https://doi.org/10.23983/mv.62955>. Viitattu 18.1.2021

Suominen, Jaakko (2013): Johdanto - Sosiaalinen median aika. Teoksessa Suominen, Jaakko, Sari Östman, Petri Saarikoski & Riikka Turtiainen (toim.) (2013): *Sosiaalisen median lyhyt historia*, s. 9–27. Helsinki: Gaudeamus.

Särkelä, Jussi (2008) *Koulumurhat: Pamfletti*. Helsinki: WSOY.

THL = Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2019): *Lasten ja nuorten hyvinvointi: Kouluterveyskysely 2019. Tilastoraportti: 33/2019*. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2019091528281>. Viitattu 11.4.2021

Uimonen, Risto (2009): *Median mahti: Kuinka journalistit käyttävät valtaa ja pakottavat maan mahtavia eroamaan*. Juva: WS Bookwell.

Visuri, Pekka (2011): *Koulusurmat Jokelassa ja Kauhajoella: ”Tällaista ei voi sattua Suomessa”*. Teoksessa Hellenberg, Timo, Heikki Talvitie, Pekka Visuri & Risto Volanen (2011) *Myrskyn Silmässä: Suomi Ja Uudet Kriisit*, s. 145–183. Jyväskylä: WSOYpro.

Vuorensyrjä, Matti & Rauta, Jenna (2020): *Poliisibarometri 2020: Kansalaisten arviot poliisin toiminnasta ja Suomen sisäisen turvallisuuden tilasta*. Sisäministeriön julkaisuja 2020:12.

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162345/SM_2020_12.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 5.5.2021.

Vuori, Miika (2015): Social Solidarity and Fear of Crime: Community and Individual Approaches in Responses to Mass Violence After School Shootings. Turku: Painosalama.